नोटीशीबद्दल.
१० ओळींचे आंत रु० १
पुढें दर ओळीस ०।०६
दुसरे खेपेस.........०।

Advertisements
Below 10 lines...2R
Per line over 10..4
Repetition perline3a

वऱ्हाडसमाचार.

THE BERAR SAMACHAR.

VOLXXII — AKOLA MONDAY 12 NOVEMBER 1888 — NO44

वर्ष २२ — अकोला सोमवार तारीख १२ माहे नोव्हेंबर सन १८८८ इ० — अंक ४४

"TO THE DEAF."

A person cured of Deafness and Noises in the Head of 23 years, standing by a Simple Remedy, will send a description of it free to any Person who applies to J. H. Nicholson, 5 Old Court House Street, Calcutta.

बहिऱ्यांस.

बहिरेपणा आणि २३ वर्षांचा कर्णनाद यांस गुण आणणारें सोपें औषध.

जे. एच्. निकलसन, ५ वो ओल्ड कोर्ट हाउस स्ट्रीट कलकत्ता, यांस पोस्टपेड पत्र पाठविलें असतां औषधाबद्दलची माहिती फुकट पाठविली जाईल.

नोटीस

सेख चांद वल्लद गुलमहंमद मुसलमान वस्ती मानेगांव तालुके जलगाव जिल्हा अकोले यास सेख उमराव वल्लद सेख चांद मुसलमान वस्ती मानेगांव तालुके जलगांव यांजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं तुह्मापाशीं वडिलोपार्जित जिनगी मौजे मानेगांव निरिखपुर उर्फ अलमपूर व नांदुरा स्टेशन रेलवे येथें शेतो व घरें हवेल्या, धाब्याचीं व छपरांचीं अशीं आहेत तसेंच शेतें, जंगम माल, गाई, म्हशी, बैल, गोऱ्हे, कालवडी, हेले, वगारी, बोंडे बकऱ्या, गाडा, दमन्या, गाड्या उर्फ वहिली. रोकड खुर्दा कर्ज येणें चांदी, सोनें यांचे दागिने व तांब्या, पितळेची भांडीं लहान मोठीं घरांतील वापरण्याचीं तसेंच कलालीच संबंधानें मोठाल्या डेगा, पराती, घागरी वगैरे सामान वडिलोपार्जित ह्मणजे गुलमहंमद याणीं पैदा केलेली तशीच ज्वारी, गहूं हरबरे, लाल, मवस, वटाणा वांगीं पर्वे. या सुद्धां आदमासें जिनगीची किंमत रुपये ४० चाळीस हजारावर तुमचे ताब्यांत आहे. त्या जिनगीचा विल्हेवाट तुह्मी आपले मालकीनें कायद्या विरुद्ध करणार असें समजतें. तुह्मास जशीं इतर मुलें तीन आहेत त्या प्रमाणेंच मीही औरस मुलगा दुसरा आहे तर आपले धर्मशास्त्रा प्रमाणें व कायद्या प्रमाणें जिनगीची जी व्यवस्था करणें असेल ती सारखी केली जावी मजला बुडवावें या इरादानें तुह्मी आणखीही आपल्या जिनगीची गैर विल्हेवाट करणार आहां तर ही नोटीस पावल्या दिवसापासून एक महिन्याचे आंत तुम्ही आपल्या जातीचे व हिंदु जातीचे चार लोक तिऱ्हाईत जमवून माझी आपसांत हिशा प्रमाणें तोंड मोड करावा. नाहींपेक्षां तुम्हावर दिवाणी कोर्टांत दावा होऊन नोटीशीचे खर्चासुद्धां व कोर्टाचे संबंधानें खर्च लागेल ते सुद्धां भरून घेतला जाईल. तुम्हावर विनाकारण कोर्ट फीचा खर्च वगैरे पडून नुकसान तुमचें न व्हावें, असें जाणून ही नोटीस तुह्मास दिली आहे याचा योग्य विचार तुम्ही करून माझ्या हिशाची आपसांत सफाई करावी. कळावें. तारीख ४ माहे नोव्हेंबर सन १८८८ इसवी.

(सही) शेख उमराव वल्लद शेख चांद मुसलमान मौजे मानेगांव दस्तूर खुद्द.

पंजाब नादारी मुकद्दमा नंबर ४०
सन १८८८
नमुना (जी)
विद्यमान नादारी कोर्टाचे जज्जसाहेब.
जिल्हा अकोला

सर्वत्रांस कळविण्यासाठीं प्रसिद्ध केलें जातें कीं खालील सावकार वस्ती अकोट यास कळावे कीं ताताराम वल्लद बुसनी वस्ती अकोले हा नादार आहे असा आज तारखेस ठराव झाला आहे आणि तारिख २४ माहे नोवेंबर सन १८८८ हा दिवस नादाराच्या सावकारांनीं नेमण्याकरितां आणि सावकारांनीं आपल्या तर्फे असामी नेमून देण्याकरितां व नादारानें आपल्या सुटके विषयीं दिलेल्या अर्जाचा विचार करण्याकरितां नेमिला आहे.

नादाराच्या सुटके संबंधीं ज्या सावकाराची तक्रार सांगण्याची इच्छा असेल त्या सर्वांनीं याबद्दल आठ आण्याचे स्टांप कागदावर अर्ज लिहून त्या अर्जानें नोटीस द्यावी. त्या नोटीशींत ज्या आधारावरून तक्रार सांगणें असेल, ते आधार आणि त्याजबद्दल ज्या साक्षीस समन्सें करावयाची इच्छा असेल त्या साक्षीदाराची नांवें दाखल करावी ही नोटीस नेमण्याकरितां नेमलेल्या तारखेच्या निदान तीन दिवसापूर्वीं तरी दाखल केली पाहिजे.

कोर्टांत सावकारांनीं पाहण्याकरितां नादारानें दाखल केलेल्या यादी उघड रीतीनें ठेविल्या आहेत ज्यास नादारावर दावे नोंदविणें असतील त्यांनीं ८८ आण्यांचे स्टांप कागदावर अर्ज करून त्यांत दाव्याची हकीकत लिहून द्यावी. व ते दावे खरे असले बद्दलचा प्रतिज्ञा लेख लिहून त्यावर अर्जदारानें आपली सही केली पाहिजे.

जे सावकार दूरचे रहाणारे असतील त्यांनीं आठ आण्यांचे स्टांपावर दाव्याची हकीकत लिहून एखाद्या जुडिशियल आफिसरापुढें तिच्या खरेपणाविषयीं शपथ लिहावी आणि ती यादी टपालांतून कोर्टास पाठवावी ह्मणजे ते दावे रजिस्टरीं दाखल होतील. कळावें तारीख २९-१०-८८ इ०

२०० चांद भाई वस्ती अकोट
९० बाहदरसिंग रजपुत वस्ती अकोट.
१५० अंबादास परशाराम अकोट.
६० हिरालाल मारवाडी वस्ती अकोट.
१२५ नेसीराम मारवाडी दुकान अकोट.
१७ अलीभाई कछी वस्ती अकोट.
९५ काशुराम हा सतराम फतेराम यांचे दुकानचा वहीवटदार वस्ती अकोट.
१२ काकाजी कछी वस्ती अकोट.
९० मारुती नाईक दुकान अकोट.
१५० मुलचंद मारवाडी वस्ती अकोट.
४० कृष्णराव कृष्ण बुटी वस्ती अकोट
९० ओंकारदास खत्री वस्ती अकोट.
१७ हसनजी हनवत वस्ती अकोट
२५ माहनाबुढी मुसलमान वस्ती अकोट
११६१

Nizamuddin.
जडूज्य.

सन १८८८ इ० सालच्या शिक्षक समाजांत होणार कामाचें पत्रक

(सोमवार ता० १९ माहे नवंबर सन १८८८ इ० सकाळचे ११ वाजल्या पासून १ वाजे पर्यंत.

१ मेहेरबान डायरेक्टर साहेब यांचे कडून समाजाची सुरवात करणें.

२ सेक्रेटरी यांनीं तयार केलेला सन १८८८ सालचा रिपोर्ट वाचून पसंत करणें.

३ प्रांतांतील शाळांतून आलेल्या चवथ्या व सहाव्या ईयत्तांतलि विद्यार्थ्यांच्या पुस्त्यांतून उत्तम पुस्त्यांची निवड करण्या करितां सब कमेटी नेमणें.

४ शिक्षक समाजाचे व्यवस्थापक सभासदां कडून इनस्पेक्टींग अधिकाऱ्या मंडळी कडे विचार करण्यास पाठविण्या सारख्या कांहीं महत्वांच्या सूचना सेक्रेटरी कडे आल्या आहेत त्यांचा विचार करणें.

(दुपारचे २——४ वाजेपर्यंत.)

रा. रा. वामन गंगाधर हेडमास्तर म० शाळा पंचगव्हाण कसबा हे चवथ्या इयत्तेतील विद्यार्थ्यांस त्रैराशिक व रा. रा. भिकाजी लक्ष्मण हेडमास्तर म० शाळा नेर हे त्याच इयत्तेतील विद्यार्थ्यांस वाचन हा विषय शिकवून दाखवितील. आणि रा. रा. सूर्यभान जानजी हेडमास्तर म० शाळा केळीवेळी हे त्याच इयत्तेतील विद्यार्थ्यांस जमाखर्च हा विषय शिकवून दाखवितील.

२ रा. रा. हरिरामचंद्र रोहिणखेडकर फ० अ० मास्तर आकोला हायस्कूल हे वनस्पति शास्त्र या विषयावर व्याख्यान देणार आहेत.

मंगळवार ता० २० नवंबर सन १८८८ इ० सकाळी ११——१ वाजे पर्यंत

१ सबकमीटीनीं पंसत केलेल्या पुस्त्या पाहून बक्षिसांचा निकाल करणें व पुढील सालीं याच प्रमाणें मोहो अक्षरांचे सुधारणें करितां बक्षिसे ठेवण्याचा विचार करणें.

२ रात्रींचे वर्ग होतील तितके अधिक स्थापित होण्यास तसेंच हल्लीं चालू असलेले वर्ग चिरस्थाई होण्यास कोणते उपाय योजीले पाहिजेत त्यांचा विचार करणें.

रा. रा. अंबादास भगवंत हेडमास्तर म० शाळा पंचगव्हाण पेठ हे 'खेडे गांवांतील शिक्षण' या विषयावर मी० अवासखान सेकंड अ० मास्तर ट्रेनींग कालेज हे 'शिक्षकांची वागणूक' या विषयावर व्याख्यान देतील अगर निबंध वाचतील.

(दुपारीं २——४ बाजे पर्यंत)

१ मि० शेख अहमद हेडस्तर पंचगव्हाण हिंदुस्थानी शाळा हे तिसऱ्या इयत्तेंतील विद्यार्थ्यांस तकसीम (भागाकार) हा विषय शिकवून दाखवितील. आणि रा. रा. विनायक रामचंद्र दामले अ० मास्तर अं० व्हं० स्कूल दर्यापूर हे पांचव्या ईयत्तेंतील विद्यार्थ्यांस मराठी कविता हा विषय शिकवून दाखवितील,

२ रा. रा. नारायण काशिनाथ दाते अ० मास्तर उमरावती हायस्कूल हे 'वेदाच्या काळची हिंदुस्थान देशाची सामाजिक स्थिती' या विषयावर व्याख्यान देतील.

बुधवार ता० २१ माहे नवंबर सन १८८८ इ.
(सकाळीं ११—१ वाजे पर्यंत.)

१ सन १८८९ साला करितां जमाखर्चाचें अंदाज पत्रक पसार करणें, व शिक्षक समाजाचे अध्यक्ष, सेक्रेटरी, व व्यवस्थापक सभा यांची निवडकरणें.

२ रा० रा. रामचंद्र बळवंत हेडमास्तर म० शाळा शिंगणापूर हे 'शिक्षक व शिक्षणकला' या विषयावर आणि रा. रा. बाळकृष्ण गोविंद धुळे अ० मास्तर अं० व्हं० स्कूल जळगांव हे 'प्रसिद्ध पुरुषांचीं चरित्रें' या विषयावर व्याख्यान देतील अगर निबंध वाचतील.

[दुपारी २ — ४ वाजेपर्यंत]

१ रा. रा. श्रीधर रामचंद्र पिंपळखरे हेडमास्तर अ० व्ह० स्कूल उमरावती हे सातव्या ईयत्तेंतील विद्यार्थ्यांस 'भाषांतर' हा विषय शिकवून दाखवितील.

२ रा. रा. सदाशिव धोंडो हेडमास्तर म० शाळा जनुनें हे तिसऱ्या ईयत्तेंतील मुलांस भूगोल हा विषय शिकवून दाखवितील.

३ मे० एज्युकेशनल इनस्पेक्टर साहेब हे प्रांत वऱ्हाड हे एका उपयुक्त विषयावर व्याख्यान देतील.

गुरुवार ता० २२ नवंबर सन १८८८ इ.
(सकाळीं ७—९ वाजेपर्यंत)

१ बुद्धिशिक्षण, शारीरशिक्षण, व नितीशिक्षण या संबंधानें जेवढी खटपट चालू आहे तेवढी बस नाहीं. यास्तव त्यांची वृद्धी होण्यासारख्या कोणत्या गोष्टी आहेत त्यांचा विचार करणें.

२ आयत्या वेळीं शिक्षकांकडून ज्या कांहीं सूचना येतील त्यांचा विचार करणें.

३ शिक्षक समाजाचे अध्यक्षाकडून समाजाचें विसर्जन.

(दुपारीं ४ वाजेपासून कामसंपेपर्यंत)

१ शिक्षक समाजाचे सेक्रेटरी व इन्स्पेक्टर मंडळीचे सेक्रेटरी हे समाजांत झालेल्या कामांचे आपले रिपोर्ट वाचतील.

२ मे० डायरेक्टर साहेब यांचें भाषण होऊन समाजाचें विसर्जन.

ता० ११ माहे आक्टोबर सन १८८८
जनार्दन नारायण नातु आणि श्रीधर रामचंद्र पिंपळखरे सेक्रेटरी शिक्षक समाज प्रांत वऱ्हाड.

"शाळा खात्यातील एक मास्तर येथ्या [illegible]या खात्याच्या कॉनफरन्सला खालीं दिले[illegible] सूचना करितो" :—

वऱ्हाडांत व कांहीं इतर ठिकाणीं दुसरे [illegible]तांत(scholorship) व (Exhibition) [illegible] [illegible] मिळत असतात त्याचा हेतु सरकारचा [illegible] आहे तो सर्वांस विदित नरी आहे तरी [illegible] मतें तो सरकारचा हेतु सिद्धीस नीट [illegible]तीनें जात नाहीं कारण (exhibition) व [s]cholarship) यांचे अर्थ एक नसावेत. ख[illegible]खरी पाहिलें असतां एग्झिबीशन हो गरीब [illegible]लें ज्यांस तालुक्यांतील शाळेंत विद्याभ्यास [क]रण्यास घरून कांहीं मदत मिळण्यास मा[illegible] नसतो त्यांस ती मिळावी असा हेतु असा[illegible]. सध्या तर असें होऊन राहिलें आहे कीं [illegible]याचे प्रत्यक्ष बापास अथवा भावास जगर [illegible]लन करणारास पंचवीस पासून चाळीस व[illegible] त्यांच खात्यांत पगार मिळत आहेत [illegible]शा मुलांस एग्झिबिशन्स मिळून राहिल्या [आ]हेत व हे सव बऱ्याच अधिकाऱ्यास मा[illegible] आहे तर याचें प्रत्येक मनुष्यास आश्चर्य [illegible] वांचून राहणार नाहीं. सद्‌गृहस्था[illegible] म्हणजे त्यांच्या मुलांस एग्झिबिशन मि[illegible] आहेत व ज्यास आमपावेतों मिळत गे[illegible] अशांची वहा पांच नांवे मजजवळ टिप[illegible] आहेत वेळे अंती जरूर पडल्यास ति[illegible] याद देण्यास हरकत मन कडून होणार नाहीं. एक दोन तरी मुलें यंदाही एग्झिबि[illegible] मिळविण्यास आली आहेत. आतां माझें [illegible]केंच म्हणणें आहे कीं तारीख १९ रोजीं [illegible] सभा भरणार आहे त्यांत या वर लिहि[illegible]ल्या विषयाचा नीट विचार होईल अशी आशा बाळगून मी आपली रजा घेतों.

वऱ्हाडसमाचार.

मिती कार्तिक शुद्ध ९ शके १८१०.

मानवी प्राण्याचें कर्तव्य.

वरील वाक्यांत फक्त कर्तव्य हा शब्द व त्याची रचना याजकडे जरा बारकाईनें लक्ष दिलें व त्याविषयीं थोडा विचार केला तर अंतःकरणांत असा बोध होतो कीं " अवश्य काय केलें पाहिजे " व हाच त्या शब्दाचा अर्थही होय आणि ज्या वेळेस " अवश्य काय केलें पाहिजे " असा प्रश्न उत्पन्न झाला त्याच वेळेस त्याबिच अनुसंगानें आणखी दुसरे दोन प्रश्न " कोणीं " व " केव्हां " असें उत्पन्न होतात हें उघड आहे.

कोणत्याही हारवलेल्या वस्तुचा शोध करणें झाल्यास तिचा मार्ग काढण्याकरितां मूळस्थानापासून एक सारखे टेहाळत गेले पाहिजे आणि असें केल्यासच आपणांस त्या वस्तुचा मुद्देसूद तपास लागण्याचा संभव आहे. कर्तव्य हा जर प्रस्तुतचा विषय आहे व आपण या विषयीं विचार करणारे मानवी प्राणी आहों तर कर्तव्यतेविषयीं जिज्ञासा उत्पन्न होण्याचें मूळस्थान जो देह त्यापासून कर्तव्यतेचा शोध करीत गेले पाहिजे; हें वरील न्यायानें सिद्ध होतें. म्हणजे मानवी देहधारी प्राण्यानें आपलें कर्तव्यतेचा शोध केला पाहिजे या प्रमाणें अनुसंगिक उत्पन्न झाले त्या दोन प्रश्नांपैकीं " कोणी " याचा निर्णय झाला असतां फक्त शेवटला प्रश्न "केव्हां" या विषयीं विचार करणें राहिलें त्याचा युक्तीचे द्वारा काय निर्णय होतो किंवा नाहीं. हें पाहूं.

वरील झालेल्या विवेचनांत मानवी देहाचें कर्तव्य काय हें तें ठरलें. त्यांतील मानवी देह शब्दांतच थोडासा अर्थ असा निघतो कीं ज्या प्राण्यास मानवी देह म्हणजे मनुष्य देह आहे तो मानव देहधारी होय. आणि असें जर आहे तर त्या प्राण्यानें कर्तव्यतेचा विचार मानव देह आहे तों पर्यंत अवश्य केला पाहिजे परंतु मानव देह कसा व किती मुदतीचा आहे या विषयीं येथें वर्णन करण्याची अवश्यकता नाहीं. त्याचे स्थीरत्वाविषयीं नियम सांगतां येत नाहीं व करितांही येत नाहीं. हें महान ज्ञानी पंडितांना अनेक प्रसंगीं दर्शित केलें आहे. आणि हें जर आपल्या डोळ्या समोर घडघडीत घडून आलेल्या उदाहरणांनीं अनुभवास येत आहे तर मग तिसरा प्रश्न तो केव्हां याचे काला विषयीं नियम सांगणें अगदीं सोपें झालें असें म्हणण्यास हरकत नाहीं. ज्या वस्तूचे स्थैर्या विषयीं नियम नाहीं त्या वस्तूपासून उपयोग करून घेणें असल्यास सूज्ञ लोकांनीं तो जितका लवकर करून घेववेल तितका लवकर करून घ्यावा हें यथार्थ आहे कारण कदाचित् वस्तु नष्ट पावल्यास उपयोग करून घेण्याची सबब रहात नाहीं. या करितां अशा कामीं दक्षतेनें वागलें पाहिजे. म्हणजे मानव देह उत्पन्न झाल्या पासून ज्या वेळेस त्याला समजूं लागते त्या वेळे पासून कर्तव्या बद्दल विचार जितका लवकर करावा तितका श्रेयस्कर हें निर्विवाद होय. या प्रमाणें आपल्या विषयाचा उपक्रम झाला. आतां यापुढें कर्तव्य तें काय याजबद्दल विचार करूं.

प्रथमतः देह आणि कर्तव्य या दोन शब्दांचे कार्य कारणत्व भाव, व परस्पर संबंध एकमेकांवर अवलंबून असल्यामुळें प्राणावांचून देहाची अथवा देहावांचून प्राणाची प्रचीती येत नाहीं याच करितां दोहोंची ही अनुकूलता लागते म्हणूनच त्या दोहोंचीही योग्यता आणि किंमत या विषयीं दूरवर आणि खोल बुद्धीनें अवलोकन केलें असतां मानवी देहाचे कर्तव्य तेंची योग्यता व किंमत फारच मोठी आहे. मोठी म्हणजे किती सांगावी तिजविषयीं जितकें तुमच्या ध्यानांत आलें आहे त्याहून फार पलीकडे आहे. या च योगानें रंकाचे राव, रावाचे अमीर आणि अमीराचे बादशहा आज पावेतों शेकडों होऊन त्यांणी आपले नांवाचा कीर्तिध्वज, इमारती, कालवे, मशीदी, देवालयें इत्यादि प्रकारांनीं आज एक सारखा केकवर्षे अव्याहत फडकावला आहे. शिकंदर नांवाचे मानवी देहानें आपले कर्तव्याचा कीर्तिध्वज उभारण्याकरितां जी काठी आणि होती ती भूमीवर पूर्वपश्चिम ठेविली तेव्हां तिची कांहीं हिंदुस्थाना पासून तों थेट इतालो देशा पर्यंत भरली. एवढ्या अवाढव्य काठीवर उभारण्याची जी ध्वजा ती केवढी मोठें असेल जी फडकत असतां अशा मोठ्या विस्तीर्ण प्रदेशा बाहेरील शत्रूस एक सारखी दिसली जाऊन त्यांचे आंगावर रोमांच उभे रहात असत. जेव्हां त्यानीं ही ध्वजा उभारली तेव्हां ती कोठें उभी केली होती हें (श्रोतेहों किंवा वाचक हो) तुम्हास समजलें आहे काय? मला वाटते नाहीं. कदाचित तुमची समजूत अशी असेल कीं कोठें तरी केरो किंवा अलेक्झांड्रिया शहरांत एखादा भाग्य आणि मजबूत पाया खोदून तेथें रोविली असेल. परंतु वास्तविक तसे नव्हे. सूक्ष्म दृष्टीनें पहातां हें ध्वजारोपण ज्या स्थळीं केलें होतें तें स्थळ कोणत्याही हात किंवा फूट इत्यादि प्रमाणांनीं मोजूं गेले असतां मोजतां येत नव्हतें इतकें लहान होतें. फार तर काय परंतु त्याचे सूक्ष्मत्वाविषयीं मनानें कल्पना करूं म्हटलें तर ही शक्ति मनास आहे किंवा नाहीं या विषयीं संशयच वाटतो. परंतु शिकंदर प्राण्याच्या मानव देहाचे कर्तव्याची वाकबगारी अशी कांहीं अवर्णनीय होती कीं अशा लहानशा अकुंचीत स्थळांत त्यानें ही मोठी ध्वजा इतकी मजबूत बसविली होती कीं ती प्रचंड काठी बहुत वर्षे त्या लहानशा पायांत एकसारखी टिकली होती त्याविषयीं इतिहास प्रसिद्ध आहे. हें मानव देहाचे कर्तव्य नाहीं असें कोणी म्हणेल काय!

(पुढें चालेल.)

The Berar Samachar

MONDAY NOVEMBER
12, 1888.

We hear that the following gentlemen have passed in the late Departmental Examinations.

Higher.

In all subjects

Captain Garret. Mr. Macgill, Ram-Chandra Narayan Deshpande, Hyder Alli, Wasudeo Rao Chandekar, V. K. Desai. In three subjects, 4 Gentlemen. Names not yet known.

Lower Standard.

In all subjects.

Mr. H. S. King.

In three subjects.

Three Gentlemen. Names not yet known.

Speech at the lying of the corner stone of Mr. Fuller's industrial school, with Mr. Aitken's compliments.

Though I am not accustomed to speak in public, I have had much pleasure in acceding to Mr. Fuller's request to be present, and to say a few words on this occasion.

It is a pleasure to me for two reasons, first, as a personal friend of Mr. Fuller, and having a christian's belief in the reality of, and an earnest sympathy in, the cause to which he and his coadjutors are devoting themselves in Akola, a cause which means living for others, and not for self. I feel it a privilege to be here this evening in support of what I believe to be the good work Mr. Fuller is commencing, and, secondly as a Government servant, and an officer of the educational department, I feel a strong official interest in the experiment now to be tried, for the first time, of adding and industrial school to the order educational agencies at work in the Province.

During the last two years, much has been written on the subject of technical or industrial schools for India, the purely literary education hitherto given having, as Mr. Fuller observed, sent into the world a crowed of educated men far in excess of the demand for literary qualifications only, while there is a large and profitable field for all such as will take intelligently to handicrafts. Much of what has been written has appeared to me to show that the writers had not a correct idea of what is really needed, mixing up, in their minds industrial training with a highly scientific education.

Some have proposed that Government should build palatial colleges, engage highly paid professors, and import elaborate and expensive machinery.

That might be well enough if the object were to train men to the profession of scientific Civil Engineers, and there are colleges already in the country for that purpose.

But that is not what I understand to be the technical education needed, or what is intended by the authorities. It is, as a writer, in the "Times of India", last year, put it, "training in the arts of labour."

The populations of civilized countries are broadly divided into the two great classes brain workers and hand workers. It is not an artificial distinction, but one that has always existed, and is in the Divinely instituted order of things. Each class is necessary to the other, and the hand workers will never cease to exist as a class separate from and inferior to, though as necessary to the civilized world, and a honorable in themselves as, the brain workers.

Now technical education in the sense of training in the arts of labour, does not necessitate literary education; it needs only a trained hand and eye, and a man may be able to turn out a beautifully made piece of furniture without being able to read and write. What is wanted, therefore, is, as the writer already alluded to, stated it, "to improve the effective value of the India artificer, and to increase his wage earning power by increasing his knowledge of his work by State intervention."

It was, at one time, proposed, as Mr. Fuller mentioned, to attach workshops to the High Schools, and I was very glad that the Director disapproved of the plan, for I was at a loss to understand how it could be made to work. A High school education is a gentleman's education, a preparatory education for the professions and one, therefore, extending over the time during which an artizan's son should be serving his apprenticeship.

An artizan does not need and in Europe does not go in for, a gentleman's education What he does is to attend a grammar school where he gets a first class primary education which makes him an intelligent member of the community, and enables him to take an intelligent interest in his handicraft.

He leaves school about the age of 13 and enters a workshop to serve an apprenticeshp usually extending to five years. Primary education must precede technical training, and an Indian artificer's son requires nothing more than the primary schoos will give him, before he begins his apprenticeship to a handicraft. This fact has, I believe, been recognized by Mr- Fuller whose plan, I am glad to know, is to give visible expression to the ideas I have expressed, and as it is quite usual for the artizan classes in India, to teach their children their respective handicrafts without giving them any other education, he has arranged for the primary education of his pupils along with their industrial training.

I have already remarked that what is wanted is to improve the effective value of the Indian artificer, and this can only be done by improving his methods of work. His present methods, both of

sharpening and using his tools, are very primitive, though they may do for the class of work he turns out. To improve the present methods is the object of Mr. Fuller's school, and it is all that any technical school need aim at for the present.

At first it is probable that Mr. Fuller's school will be attended chiefly by the children of the artizan castes, but just as we now find those castes represented in the High schools and Colleges, we may expect that, before long, the literary castes, on realizing how much more profitable skilled handicraft is than the work of a copyist in a Katcherri, will send those of their sons who need never hope to succeed as brain workers, to the technical school.

The technical training must be given, at first, by Europeans who are masters of their respective handicrafts, but they will have to give place eventually to the artificers trained by them, who will be quite able to teach the improved methods they have themselves been taught.

Another point I should like to mention is, that I am inclined to think that in such agencies as Mr. Fuller's spread over India, will be found the solution of the difficulty now before the Government of India, namely, how to elevate the moral character of the students in our schools and Colleges.

Certain it is that the more the literary castes take to handicrafts, the less time and inclination there will be for the reading of infidel books in the English language, which I am disposed to believe is one of the chief causes of the observed deterioration in morals.

Well now, this is only the beginning, and we do not know whether this undertaking will succeed or not. We hope it will succeed, and it certainly has the elements of success, as it is to be liberally aided by Government and will be under able management; and I am sure it will get every assistance it may require from the Educational Department. We wish Mr. Fuller and his coadjutors every success.

THE GAZETTE OF INDIA
NOVEMBER 3, 1888.

The services of Surgeon J. J. Moran, M. D., I. M. S., Civil Surgeon of Akola, are replaced at the disposal of the Military Department.

The services of Lieutenant Colonel C. H. T. Marshall, Divisional Judge of the 3rd Grade in the Punjab Commission (at present employed in the Hyderabad State), are replaced on the expiration of his employment in foreign service at the disposal of the Government of the Punjab, with effect from the 16th November, 1888.

Mr. S. H. King, Extra Assistant Commissioner, Berar, is appointed to be Treasury Officer at Quetta, on probation, with effect from the date of assuming charge.

HYDERABAD RESIDENCY ORDERS, NOVEMBER 1, 1888.

In exercise of the powers conferred by section 6 of the Foreign Jurisdiction and extradition Act, XXI of 1879, the Governor General in Council is pleased to appoint Lieutenant R. D. C. Davies, Assistant Commissioner, Ellichpur District, to be a Justice of the Peace for Berar.

We regret to say that several complaints have reached us of late about the Mismanagement of the Akola Native general library, many of the subscribers got the daily news paper only thrice in the whole month though they have paid in advance for the full period We can advance several such complaints if further proof were wanted. We are of opinion that the secretary & the other managers of this public institution should take more interest in the work entrusted to them and thereby increase the popularity of the library and not rest satisfied with big talk. What must be the feelings of these subscribers? certainly not so bad as that of the Big Ass that has appeared lately.

From A Notification Published by His Highness' Government, it appears that certain illict transactions of a gaming character are carried on by the buyers and sellers of grain all over the territories, which in times of scarcity have the effect of intensifying distress These seem to be some what similar to the rain speculation that recently occupied the attention of the Bombay Police Courts. As a check upon such practices, the Government has directed that suits arising out of such transactions should in future be discountenanced by the courts of the country. and has also appointed a committee to enquire into and report fully on the subject.

His Highness, having heard of the distress likely soon to be felt among cattle for want of fodder, has generously thrown open his extensive shooting preserves about the Peikal lake and elsewhere for pasturage. He has ordered the withdrawal of the military guard placed over the grounds lest the presence of armed soldiers should frighten the villagers and prevent them from making free use of the grass growths. As wild animals abound in the preserves, His Highness has very mindfully granted permission to the villagers to destory such beasts as are dangerous to their flocks and herds. This shows the personal interest His Highness takes in all matters affecting the welfare of the ryots. It is not the first instance of his generosity to the poor cultivating classes.

Sir Charles and Lady Dilke are on their way to India.

In reply to the recent Resolution of the Government of India on Education, the Secretary of State, we are informed, has expressed his approval of the scheme of preparing an annual statistical summary with a view to the development of technical education.

The Viceroy leaves Simla on the 13th instant on tour, arriving at Calcutta on the 29th instant.

वऱ्हाड.

येथील सिव्हिल सर्जन डाक्टर मोऱ्यान यांची बदली लष्करी खात्यांत झाली. येथें वाशिमचे डाक्टर जोन्स येतील असें ह्मणतात.

मि. किंग हे येथें येऊन मित्र मंडळीस भेटून केटा कडेस रुजूं होण्या करितां परवां गेले.

हैद्राबादचे रेसिडेन्टच्या जागीं सर डेपेल ग्रिफिन आतां खास येत नाहींत अशी बातमी आली आहे. नागपूरचे चीफ कमिशनर मे० मेकंझी येतील असे विषयीं अद्याप सरकारी नोकर मंडळीस खातरी नाहीं असें लंडनच्या तारे वरून कळतें.

मे० ह्यावेल साहेब इकडून ता० ६ रोजीं महाबळेश्वरा कडेस गेले. तेथें त्यांचा कांहीं दिवस मुकाम होईल.

मि० म्यागिल हे पुन्हां आपले ए. क. कमिशनरचे कामावर आले.

कर्नेल मेकंझी साहेब येत्या ता. १९ चे सुमारास आजमिराकडून परत येणार आहेत असें कळतें. त्यांनीं येथें येऊन जु. कामिशनरचे कामाचा चार्ज घेतल्यावर कर्नेल बुल्क साहेब दीड महिन्याचे रजेवर जाणार आहेत असें कळतें.

मि. आनर्ड इलिचपुरास जाऊन क्या० मारिस येथील स्पे० अ. कमिशनरचे कामावर येणार असें ह्मणतात.

मोर्शी तालुक्यांतील सेंदुरजणें येथील मोहरमच्या दंग्याचा खटला मि० एदलजी अ. क. यांच्या पुढें चालूला आहे. एकंदर सुमारे ७९ इसम पकडले होते. पैकीं कांहीं सुटून २६ हिंदु व २६ मुसलमान असें एकंदर ५२ इसमांची हल्लीं चौकशी चालली आहे. या दंग्यांत एक खून झाला होता. तीन इसमांवर खूनाचा आरोप होता पण त्यांच्यावर शाबीती न झाल्या मुळें ते दोषमुक्त झाले.

लेफ्टनंट आर. डी. सी. डेव्हीस अ. क. यांस वऱ्हाडांत जस्टीस आफ धी पीस नेमलें.

मि. रुस्तुमजी फर्दुमजी आनररी आस्वाची यांस ३ रे-वर्गाचे माजिस्ट्रेटाचे अधिकार व ५०० रु. पर्यंत दिवाणी अधिकार मिळाले.

रा० रा० बळंवत बापुजी तहशिलदार यांस दुसरे वर्ग माजिस्ट्रेटचा व १०० रु. पर्यंत दिवाणाचा अधिकार मिळाला.

(मागाहून आलेल्या नोटिसा.)

खालीं सही करणार या नोटिशीनें जाहीर करितो कीं मौजे किन्ही परगणे डोंगरखर्डा तालुके येवतमाल जिल्हा वणी हा गांव तीस सालाचा इजारा असून माझा बाप बापूजी वल्द कोंडबा पाटील रहाणार सेखापूर मोझरी तालुके हिंगणघाट यास विकला ती विक्री जनाब डेप्युटी कमिशनर साहेब जिल्हा वणी यांनीं रद्द केली आहे तरी सदरहु गांव व त्यावरील हक्क कोणाही खरेदी करूं नये केल्यास त्याची जबाबदारी खरेदी करणारावर राहील. कळावें. तारीख ९ माहे नोवेंबर सन १८८८ इ०

(सही)

शिवाप्पा वल्द बापूजी पाटील
दस्तुर खुद.

नोटीस

खालीं सही करणार सर्व लोकांस जाहीर करितो कीं भद्राप्पा वल्द सटोबा यास मौजे किन्ही परगणे डोंगरखर्डा तालुके येवतमाळ जिल्हे वणी हा गांव इजारा असून त्यांतील माझा हिस्सा महादालिंग यानें विकला ती विक्री जनाब डेप्युटी कमिशनर जिल्हा वणी ह्यांनीं रद्द केली करितां सदरहु इजारा गांव कोणी खरेदी करूं नये खरेदी केल्यास त्याची जबाबदारी खरेदी करणारा कडेसच राहील. कळावें. तारीख ९ माहे नोवेंबर सन १८८८ इ०

(सही)

निशाणी खुद सदाशिव वल्द महादालिंग
इजारदार पाटील किन्ही याचे
हातची असे.

नोटीशीचाजबाब.

रा. रा. नारायण भावसिंग पाटिल मौजे नांदखेड तालुके व परगणे बाळापूर यास खाली सही करणार याज कडून नोटिशीनें कळविले जाते कीं तुम्ही तारीख १ माहे नोवेंबर सन १८८८ इसवी रोजी शुध्द वऱ्हाडी पत्रांतून नोटीस दिली ती खोटी आहे आम्हां पासून तुम्हीं १८५ एकशे पंच्यांशीं रुपये एक आणा स्टांप लावून सही करून रुपये घेतले आहेत ते रुपये ही नोटीस पावल्या पासून च्यार ४ दिवसात आणून देऊन निकाल करावा व याज प्रमाणें तुमचे कडे जवारी व गहू येणें आहेत ते सुद्धां आणून देऊन निकाल करावा असें न केल्यास रितीप्रमाणें दिवाणित काम चालवून अखेर निकाल होई पर्यंत जें नुकसान होईल तें सर्व भरून घेतलें जाईल. व या नोटीशीचा खर्च ही भरून घेतला जाईल. पुन्हा असें कळवितों की तुम्हीं विनाकारण खोटी नोटीस दिल्यास त्याज बद्दल योग्य तजवीज केली जाईल म्हणून दिली नोटीस ता० १० माहे नोवेंबर सन १८८८ इसवी.

(सही.)

गिरधारीलाल चिमणलाल साहु
दस्तुर खुद.

वर्तमानसार.

कर्नेल निसबेट यांची काश्मीर येथें रेसिडेंटच्या जाग्यावर नेमणूक होणार असें समजतें.

पलटणच्या बंदुकांची चोरी.- मुलतान येथें बेस्टयार्कशायर रेजिमेंटांतून बरेच दिवस बंदुका चोरीस जात असत पण यांचा पत्ता लागत नसे. थोड्या दिवसांपूर्वीं पेशावरास रेल्वेंतून एक गठ्ठा आला. त्याचा रेल्वे पोलिसास संशय आल्यावरून त्यांनीं तो फोडला तों त्यात तेरा बंदुका सांपडल्या. गठ्ठा घेण्यास आलेल्या मनुष्यास पोलिसांनीं अटकेंत ठेविलें आहे. पलटणच्या लोकांच्या बंदुका चोरीस जाणें म्हणजे चान्द्दीवर दरवडा.

गंजम प्रांतात इतक्यांतच दुष्काळाचीं चिन्हें दिसूं लागलीं! या प्रांतांत अनेकडे हत्यारबंद दरोडेखोर रस्तोरस्तीं हिंडू लागले आहेत व शांतता नष्ट करण्याचा ही त्यांनीं एक दोन ठिकाणीं प्रयत्न केला. पुन्हा शांतता करण्याकरितां सैन्याची मदत घ्यावी असें तेथील सरकारानें कलेक्टरकडे हुकुम सोडले आहेत ज्यांना काम नाहीं त्या लोकांस काम देण्याची तयारी सरकारानें चालविली आहे. या दरोडेखोरांची संख्या ८०० असून एका जमीनदाराचें वंशपरंपरेचे इनाम हिसकावून घेतल्यामुळें त्या इनामदारांनीं हे बंड उत्पन्न केलें आहे असें ह्मणतात. या दरोडेखोरांस पोलिस जारीनें पकडत असून दरोडेखोरांस हा जास्तलोक येऊन मिळत आहेत.

काठेवाडांतील पुष्कळ भिकारी लोक तिकडे दुष्काळ पडल्यामुळें अलीकडे मुंबईस येऊं लागले आहेत. यांची एकंदर व्यवस्था मुंबई पोलीसकडून ठेवण्यांत येत असून यांची संख्या उत्तरोत्तर जास्त वाढत आहे.

ब्लॅकमौंटन नांवाच्या प्रांतांवर सरकारांनीं फौज पाठविली आहे ही गोष्ट आमच्या वाचकास माहीत आहेच. हा प्रांत आतां बंडखोरांनीं अजजीबात सोडून दिला आहे. या ठिकाणी शत्रूचा एकही मनुष्य दिसत नाहीं. या बंडखोरांनीं जीं शेतें लाविलीं होतीं तीं आतां चांगलीं पिकलीं असून तीं कापण्याचा हुकूम १५ व्या बंगाल पलटणीस देण्यात आला आहे, तारायंत्राचें काम सुरक्षितपणें चालु आहे, अकाझाई लोकांनीं आमच्या सरकारानें केलेल्या बहुतेक दंडाची भरपाई केली व या पुढें आह्मीं मुळींच त्रास देणार नाहीं व तुमच्या दंडाची आह्मी गोळागोळी करीत आहों असें हाझानझाई यांणीं आमच्या सरकारास कळविलें आहे, आमचे कैद केलेले लोक आमच्या स्वाधीन करावें अशी जी एक अट आह्मी शत्रूला कळविली आहे ती शत्रूस मान्य होईल किंवा नाहीं याची शंका आहे पण एकंदरीनें आतां त्या प्रांतांत चांगली शांतता झाली असें दिसतें.

मद्रासेंत अतीशय दुष्काळ पडल्यामुळें गंजमप्रांतांत अतिशय दरोडे व खून होऊं लागले आहेत कांहीं दरोडेखोरांनीं सेरुगाडी येथील जमादाराच्या १०,००० रुपयांवर हल्ला मारला. तेथील कलेक्टरानें एक असि. कलेक्टर, एक असि. पोलीस सुपरिं. आणि ६० कान्स्टेबल इतके लोक स्पेशल ड्युटीवर नेमले आहेत. गेल्याच्या मागील गुरुवारीं ७२ दरोडेखोर पकडले आहेत. पाठविलेली फौज फारच थोडी आहे असें ह्मणतात.

कलकत्ता व मुंबई यांच्यामध्यें हल्लीं जी पोस्टाची रीत चालूं आहे त्याबद्दल थोडा फेरफार करण्याचें घाटत आहे. हल्लीं जी कलकत्याहून मुंबईस येण्याकरितां पोस्टाची गाडी सुटते. ती जरी लवकर सोडून त्याच गाडीस एक जेवणाचा डबा जोडावयाचा तसेंच या गाडीचा वेग इतका जास्त करावयाचा कीं ती गाडी नेहमीच्या वेळेपेक्षां मुंबईस बारा तास लवकर येऊन पोचलें. अशी रीत चालूं केली असतां कलकत्याहून निघणारी विलायती डाक विलायतेस एक आठवडा लवकर पोचेल असें एक विलायती पत्रकर्ता ह्मणतो.

यंदा निजामच्या राज्यांतही दुष्काळ पडण्याचें चिन्ह दिसत आहे. यामुळें सरकारच्या जमीन धान्यांत २० किंवा २१ लाखाची सूट येईल असें एका हैद्राबाद येथील पत्रकर्त्यानें प्रसिद्ध केलें आहे, यापुढें जरी चांगला पाऊस पडला तरी ही स्थापासून विशेष फायदा होईल असें वाटत नाहीं असें ही तो पत्रकर्ता ह्मणतो.

ओरिसा प्रांतांत धान्याची अतिशय महगीता झाली आहे. गेल्या महिन्यांत २१ व्या तारखेस कटक प्रांतांत धान्य विकणाऱ्यांनीं आपलीं सर्व दुकानें बंद केलीं होती धान्यास किती ही जबर भाव दिला तरी ते विकावयाचें नाहीं असा त्या दुकानदारांनीं कट केला होता. तसेंच लष्करांतील दुकानदारांनीही कट केला होता. तसेंच लष्करांतलि दुकानदारांनींही तसाच कट केल्यामुळें त्यांच्यांत व तेथील शिपायांत मोठा दंगा झाला. व तो मिटवावयाकरतां एका लष्करी अंमलदारास ही पाठवावें लागलें. असें कटक येथील एक पत्रकर्ता ह्मणतो. ठा० भ०

डाक्तर अघोरनाथ— या विद्वान व शोधक व शास्त्र निपुण नेटिवगृहस्थांस निजामच्या राज्यांत टंकसाळीवर मुख्य आफिसरची जागा देण्याचा विचार घाटतआहे असें समजतें. शास्त्र निपुण होऊन येणाऱ्या नेटिव गृहस्थांचा संस्थानिकांनीं असा बहुमान करणें हें मोठेंच उत्तेजन होय. शु० सू०

लोकल सेल्फ गव्हर्नमेंट— स्थानिक स्वराज्य— हें सरकारानें आह्मांस देऊन मग तें आह्मीं हाकीत बसण्या पेक्षां आपण स्वतः तें स्थापन करून हाकल्यास विशेष फायदेशीर विशेष भूषणास्पद व विशेष स्वतंत्र आहे यांत शंका नाहीं. सरकारानें दिलेल्या स्थानिक राज्यास सत्राहजार विघ्ने येत असून लोकास हालचाल करून दुसऱ्याची पागोटीं पाडण्यास जागा असल्यामुळें तसले धंदे करून आमचे लोक आपसांत दुहीं माजवून घेतात व अखेरीस स्थानिक राज्य —रस्ते झाडण्याचें काम—चालविण्यास देखील आह्मी लायक नाहीं असें ठरवून घेतों. हा मुद्दा आज सुचण्याचें कारण माणगांव तालुक्यांत निजामपूर ह्मणून एक गांव आहे. त्या गांवांत कांहीं सुशिक्षित लोकांनीं एक लायब्ररी, एक सभा व एक ग्राम सुधारणारी कमिटी स्थापन केली आहे. हा "सुधारणारी" ह्मणजे आमच्या "सुधारक" बाळा सारखी आचारचा बडबडणारी कमिटी नसून गांवांत स्वच्छता राखणारी ही कमेटी होय. लायब्ररी व सभा या बद्दल आम्हांस विशेष कांहींच वाटत नाहीं, पण आमच्या निजामपूर वाल्यांप्रमाणें लोकांनीं आपण होऊनच आपल्या गांवाकरितां स्थानिक कमिट्या काढून आपल्या गांवांची सुधारणा केल्यास त्यांत जी भीज व जें मूलतत्व आहे तें सभा काढण्यांत, लेक्चरें देण्यांत अगर आक्सानिक्सी सुधारणेच्या नांवानें महानाद करण्यांत मुळींच नाहीं असें आह्मी सर्वांस सुचवीत असून निजामपूरकरांचा हा कित्ता सर्वत्रांस घेण्यास मोठ्या आनंदानें सांगतों. पु० वै०

व्हाईसराय साहेबयांचा प्रवासक्रम निश्चत झाला आहे तो येणें प्रमाणें:--ते सिमल्याहून ता. १३ नोव्हेंबर रोजीं निघून ता. १४ रोजीं लाहोरास जाणार; तेथून ता. १६ रोजीं निघून ता. १७ रोजीं पतियाळा येथें जाणार; नंतर ता.२० रोजीं तेथून, निघून मध्यें दोन तास अलीगड येथें थांबून ता. २२ रोजीं साहेबगंज येथें पोचणार; तेथून बोटींतून नारायणगंज येथें ता. २६ रोजीं जाणार; नंतर आगगाडीनें त्याच दिवशीं डाका येथें जाणार; ता. २८ रोजीं डाका येथून निघून ता. २९ रोजीं साडेचार वाजतां कलकत्ता येथें जातील असें समजतें. सु० प०

पुष्प चिन्ह--प्रत्येक राष्ट्रानें आपआपल्या राष्ट्राची खूण ह्मणून एकेक पुष्प चिन्ह पसंत केलें आहे. फ्रान्सानें कमळ(ALI) पुष्पाची खूण पत्करली आहे, इंग्लंडानें गुलाब व आतां अमेरिका सुर्यकमळ पसंत करणार आहे ह्मणून कळतें. आकारानें दाडगे वर्ण सुवर्णा सारखा व पाहिजे त्या देशांत वाढणार इत्यादि सुर्य कमळाचे गुण अमेरिकन लोकांच्या हल्लींच्या स्थितीला अन्वर्थक असल्यामुळें त्यांनीं हें पुष्पचिन्ह धारण करण्याचा विचार मनांत आणला हे उत्तमच आहे. आमच्या हल्लींच्या स्थितींत आह्मीं जर एखादें पुष्पचिन्ह धारण करण्याचें मनांत आणलें तर कोणतें पुष्प आम्ही पसंत करावें बरें! आमच्या मतें 'धतुर!

प्रदर्शन भरविण्याची मूळ कल्पना आपल्या महाराणी सरकारचे भ्रतार प्रिन्स आलबर्ट यांणीं काढिली असें म्हणतात. आपल्या इकडे तर यात्रा, मेळे, उत्सव समारंभ इत्यादिकांच्या रूपानें फार प्राचीन काळा पासून सुरू हें तीच दरसाल चैत्राचे महिन्यांत घरोघर हळदी कुंकवाचा जो थाट उडतो त्याचा तरी व्यवहारिक हेतु काय! हाच कीं, नाना प्रकारचे घरधराहू बायकांनीं तयार केलेले पदार्थ किंवा निरनिराळे चमत्कारिक व दर्शनप्रिय पदार्थ एके ठिकाणीं व्यवस्थेनें मांडलेले पाहण्यास सांपडून त्याजपासुन कौशल्याची ईर्षा अंतःकरणांत उत्पन्न व्हावी अलीकडे आमच्या या गोष्टी रानटी टरताहेत व नवीन पण उष्ट्या अशा आगांतुक गोष्टी पुढें येत हेत. कालमहिमा! कटाक्ष.

जाहिरात.

संस्थान सोंडुर जिल्हा बळारी इलाखा मद्रास येथें श्रीकार्तिक स्वामीचें महास्थान आहे. तेथें येत्या कार्तिक महिन्यांत शुद्ध पौर्णिमेस आणि वद्य प्रतिपदेस या दोन दिवशीं महायात्रा भरणार आहे. तर यात्रेस येऊं इच्छिणाऱ्या मुमुक्षु लोकांच्या सोईकरितां खालीं लिहिल्या प्रमाणें टिकिटांचे दर ठेविले आहे.

	रुपये
पंचमृताभिषेक	२५
सर्वांगाभिषेक	१५
पादाभिषेक	१०
पादस्पर्श	५
दर्शनाटिकिट	२
बारावर्षांचे आंतील मुलास दर्शनाटिकिट	१

कार्तिक शुद्ध ११ पासून तों कार्तिक वद्य १ पावेतों श्रीकार्तिक स्वामीचे डोंगरावर टिकिटें विकत मिळतील. दरवाज्यावर टिकिटें न दाखविता दांडगाईनें आंत प्रवेश करण्याचा कोणी प्रयत्न केल्यास त्याबद्दल काय देशीर इलाज करण्यांत येईल तारीख १ माहे आक्टोबर सन १८८८ इसवी

सही भीमराव पोळ म्यानेजर
श्रीकार्तिकस्वामी देवस्थान संस्थान सोंडुर जिल्हा बळारी.

फुकट!!!

"आर्य" नांवाचें (त्रुर्त) त्रैमासिक पुस्तक येत्या जानेवारी सन (१८८९) पासून 'आर्यहितचिंतक मंडळी' कडून निघणार आहे यांस पांचशें प्रतीपर्यंत वर्गणदार होतील त्यांस हें फुकट मिळेल. पुढें होणारास वर्षाची वर्गणी टपालसह ८ आणे पडेल. फुकट मिळेल त्यांस व या मंडळीच्या सभासदांस टपाल २ आणे पडेल.

पत्ता—मुंबई; नवा नागपाडा, नं. ११० "औषधालय"

आर्यहितचिंतक मंडळीचे
चिटणीस.

दामोदर काशिनाथ काळे आणि कंपनी यांचा दवाखाना.

या ठिकाणीं मनुष्यांचे व गुरांचे सर्व रोगांवर औषधें मिळतात.

औषधें घेण्यास फार सुलभ आहेत. कोणत्याही रोगांवर वैद्य व अलोपाथिक डाक्तर जीं औषधें देतात त्याहून आमचे जवळ असलेल्या औषधांनीं फार लौकर चांगला व फार वेळ टिकणारा गुण येतो

पटकी, मुळव्याध, परमा, आम्लपित्त खरूज, पैण, नायटे, खवंड, हिवताप, संधिवायु, दमा व खोकला, भगंदर, लहान मुलांचें आंगांत येणें, मुलांचे पोटांतील डबा, गरोदर अवस्थेंतील ओकारी, बाळंतरोग व इतर प्रकारचे माणसांचे सर्व रोग यांजवर उत्तम गुण देणारीं औषधं आह्मी आमचे दवाखान्यांत ठेविलीं आहेत.

गुरांचे रोग—पटकी, लाळ, खेसणें, पाठीला लागणें, पोट फुगणें, गळा सुजणें, आवरक्त, आंचळांतून रक्त येणें, क्षत, पोटांतलि कृमी, ज्वर व इतर सर्व रोग यांजवर या दवाखान्यांत औषधं ठेविलीं आहेत. गाई, बैल म्हशी, हेले, घोडे, कुत्री, मांजरें, बकरी, या जनावरांचे सर्व रोगांवर आह्मीं औषधें ठेविलीं आहेत.

या दवाखान्यांत रोग्यांना औषधाबद्दल थोडी किंमत द्यावयास लागेल.

बाहेर गांवी राहणारे लोकांना आपआपले रोगाची हकिकत लिहून कळविली असतां माफकदरानें त्यांस अभिप्राय मिळेल औषधें मागविली असतां जीं औषधें आह्मी पाठवू त्यांजबरोबर औषध घेण्याचे माहितीचा कागद पाठवूं.

वर लिहिलेल्या कित्येक रोगांवरील औषधाचे एका कुपींत पांच मनुष्यांस पुरण्याइतकें औषध असतें.

जुने रोग व ज्या रोगांना बरें करण्यास वेळ लागतो अशा रोगांनीं पिडलेल्या लोकांस त्यांची मर्जी असेल तर ठराव करूं. ठरावाची जी रकम ठरेल त्यांपैकीं कांहीं आगाऊ द्यावी लागेल.

उमरावती मेडिकल हॉल.
ता० २४—१०—८८

दामोदर काशिनाथ काळे
आणि कंपनी.

☞ हें पत्र आकोला येथें के० बा० खंडेराव बाळाजी फडके यांचे "वऱ्हाडसमाचार" छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनीं छापून प्रसिद्ध केलें.

गंजम प्रांतात इतक्यांतच दुष्काळाचीं चिन्हें दिसूं लागलीं! या प्रांतांत अशीकडे त्यारबंद दरोडेखोर रस्तोरस्तीं हिंडू लागले आहेत व शांतता नष्ट करण्याचा हो त्यांनीं एक दोन ठिकाणीं प्रयत्न केला. पुन्हा शांतता करण्याकरितां सैन्याची मदत द्यावी असें तेथील सरकारानें कलेक्टरकडे हुकुम सोडले आहेत ज्यांना काम नाहीं त्या लोकांस काम देण्याची तयारी सरकारानें चालविली आहे. या दरोडेखोरांची संख्या ८०० असून एका जमीनदाराचें वंशपरंपरेचें इनाम हिसकावून घेतल्यामुळें त्या इनामदारांनीं हे बंड उत्पन्न केलें आहे असें ह्मणतात. या दरोडेखोरांस पोलिस जातीनें पकडत असून दरोडेखोरांस हा जास्तलोक येऊन मिळत आहेत.

काठेवाडांतील पुष्कळ भिकारी लोक तिकडे दुष्काळ पडल्यामुळें अलीकडे मुंबईस येऊं लागले आहेत. यांची एकंदर व्यवस्था मुंबई पोलिसकडून ठेवण्यांत येत असून यांची संख्या उत्तरोत्तर जास्त वाढत आहे.

ब्लॅकमौंटन नांवाच्या प्रांतांवर सरकारोंनें फौज पाठविली आहे ही गोष्ट आमच्या वाचकास माहीत आहेच. हा प्रांत आतां बंडखोरांनीं अजीबात सोडून दिला आहे. या ठिकाणो शत्रुचा एकही मनुष्य दिसत नाहीं. या बंडखोरांनीं जीं शेतें लाविलीं होतीं तीं आतां चांगलीं पिकलीं असून तीं कापण्याचा हुकूम १५ व्या बंगाल पलटणीस देण्यात आला आहे, तारायंत्राचें काम सुरक्षित पणें चालु आहे, अकाझाई लोकांनीं आमच्या सरकारानें केलेल्या बहुतेक दंडाची भरपाई केली व या पुढें आह्मीं मुळींच त्रास देणार नाहीं व तुमच्या दंडाची आह्मी गोळागोळी करीत आहों असें हाझानझाई यांणीं आमच्या सरकारास कळविलें आहे, आमचे कैद केलेले लोक आमच्या स्वाधीन करावे अशी जी एक अट आह्मी शत्रूला कळविली आहे ती शत्रूस मान्य होईल किंवा नाहीं याची शंका आहे पण एकंदरीनें आतां त्या प्रांतांत चांगली शांतता झाली असें दिसतें.

मद्रासेंत अतीशय दुष्काळ पडल्यामुळें गंजमप्रांतांत अतिशय दरोडे व खून होऊं लागले आहेत कांहीं दरोडेखोरांनीं सेरुगाडी येथील जमादाराच्या १०,००० रुपयावर हल्ला मारला. तेथील कलेक्टरानें एक असि. कलेक्टर, एक असि. पोलीस सुपरिं. आणि ६० कान्स्टेबल इतके लोक स्पेशल ड्युटीवर नेमले आहेत. गेल्याच्या मागील गुरुवारीं ७२ दरोडेखोर पकडले आहेत. पाठविलेली फौज फारच थोडी आहे असें ह्मणतात.

कलकत्ता व मुंबई यांच्यामध्यें हल्लीं जी पोस्टाची रीत चालूं आहे त्याबद्दल थोडा फेरफार करण्याचें घाटत आहे. हल्लीं जी कलकत्याहून मुंबईस येण्याकरितां पोस्टाची गाडी सुटते. ती जरी लवकर सोडून त्याच गाडीस एक जेवणाचा डबा जोडावयाचा तसेंच या गाडीचा वेग इतका जास्त करावयाचा कीं ती गाडी नेहमीच्या वेळेपेक्षां मुंबईस बारा तास लवकर येऊन पोंचलें. अशी रीत चालूं केली असतां कलकत्याहून निघणारी विलायतची डाक विलायतेस एक आठवडा लवकर पोंचेल असें एक विलायती पत्रकर्ता ह्मणतो.

यंदा निजामच्या राज्यांतही दुष्काळ पडण्याचें चिन्ह दिसत आहे. यामुळें सरकारच्या जमीन धान्यांत ९० किंवा ९१ लाखाची खूट येईल असें एका हैद्राबाद येथील पत्रकर्त्यानें प्रसिद्ध केलें आहे. यापुढें जरी चांगला पाऊस पडला तरी हा त्यापासून विशेष फायदा होईल असें वाटत नाहीं असें ही तो पत्रकर्ता ह्मणतो.

ओरिसा प्रांतांत धान्याची अतिशय महागता झाली आहे. गेल्या महिन्यांत २१ व्या तारखेस कटक प्रांतांत धान्य विकणाऱ्यांनीं आपलीं सर्व दुकानें बंद केलीं होती धान्यास कितो ही जबर भाव दिला तरी ते विकावयाचे नाहीं असा त्या दुकानदारांनीं कट केला होता. तसेंच लष्करांतील दुकानदारांनीही कट केला होता. तसेंच लष्करांतलि दुकानदारांनींही तसाच कट केल्यामुळें त्यांच्यांत व तेथील शिपायांत मोठा दंगा झाला. व तो मिटवावयाकरतां एका लष्करी अमलदारास ही पाठवावें लागलें. असें कटक येथील एक पत्रकर्ता ह्मणतो. ठा० भ०

डाक्तर अघोरनाथ— या विद्वान व शोधक व शास्त्र निपुण नेटिवगृहस्थांस निजामच्या राज्यांत टंकसाळीवर मुख्य आफिसरची जागा देण्याचा विचार घाटतआहे असें समजतें. शास्त्र निपुण होऊन येणाऱ्या नेटिव गृहस्थांचा संस्थानिकांनीं असा बहुमान करणें हें मोठेंच उत्तेजन होय. शु० सू०

लोकल सेल्फ गव्हर्नमेंट— स्थानिक स्वराज्य— हें सरकारानें आह्मांस देऊन मग तें आह्मीं हाकीत बसण्या पेक्षां आपण स्वतः तें स्थापन करून हाकल्यास विशेष फायदेशीर विशेष भूषणास्पद व विशेष स्वतंत्र आहे यांत शंका नाहीं. सरकारानें दिलेल्या स्थानिक राज्यास सत्राहजार विघ्नें येत असून लोकास हालचाल करून दुसऱ्याची पागोटीं पाडण्यास जागा असल्यामुळें तसले धंदे करून आमचे लोक आपसांत दुहीं माजवून घेतात व अखेरीस स्थानिक राज्य —रस्ते झाडण्याचें काम—चालविण्यास देखील आह्मी लायक नाहीं असें ठरवून घेतों. हा मुद्दा आज सुचण्याचें कारण माणगांव तालुक्यांत निजामपूर ह्मणून एक गांव आहे. त्या गांवांत कांहीं सुशिक्षित लोकांनीं एक लायब्ररी, एक सभा व एक ग्राम सुधारणारी कमिटी स्थापन केली आहे. हा "सुधारणारी" ह्मणजे आमच्या "सुधारक" बाळा सारखी आचारचा ब्रडबडणारी कमिटी नसून गांवांत स्वच्छता राखणारी ही कमिटी होय. लायब्ररी व सभा या बद्दल आम्हांस विशेष कांहींच वाटत नाहीं, पण आमच्या निजामपूर वाल्याप्रमाणें लोकांनीं आपण होऊनच आपल्या गांवाकरितां स्थानिक कमिट्या काढून आपल्या गांवांची सुधारणा केल्यास त्यांत जी मौज व जें मूलतत्व आहे तें सभा काढण्यांत, लेक्चरें देण्यांत अगर आक्सानिकसी सुधारणेच्या नांवानें महानाद करण्यांत मुळींच नाहीं असें आह्मी सर्वांस सुचवीत असून निजामपूरकरांचा हा कित्ता सर्वत्रांस घेण्यास मोठ्या आनंदानें सांगतों. पु० वे०

व्हाईसराय साहेबयांचा प्रवासक्रम निश्चित झाला आहे तो येणें प्रमाणें:--ते सिमल्याहून ता. १३ नोवेंबर रोजीं निघून ता. १४ रोजीं लाहोरास जाणार; तेथून ता. १६ रोजीं निघून ता. १७ रोजीं पतियाळा येथें जाणार; नंतर ता.२० रोजीं तेथून, निघून मध्यें दोन तास अलीगड येथें थांबून ता. २२ रोजीं साहेबगंज येथें पोंचणार; तेथून बोटींतून नारायणगंज येथें ता. २६ रोजीं जाणार; नंतर आगगाडीनें त्याच दिवशीं डाका येथें जाणार; ता. २८ रोजीं डाका येथून निघून ता. २९ रोजीं साडेचार वाजतां कलकत्ता येथें जातील असें समजतें. सु० प०

पुष्प चिन्ह--प्रत्येक राष्ट्रानें आपआपल्या राष्ट्राची खूण ह्मणून एकेक पुष्प चिन्ह पसंत केलें आहे. फ्रान्सानें कमळ(ALI) पुष्पाची खूण पत्करली आहे, इंग्लंडानें गुलाब व आतां अमेरिका सुर्यकमळ पसंत करणार आहे ह्मणून कळतें. आकारानें दांडगे वर्ण सुवर्णा सारखा व पाहिजे त्या देशांत वाढणार इत्यादि सूर्य कमळाचे गुण अमेरिकन लोकांच्या हल्लींच्या स्थितीला अन्वर्थक असल्यामुळें त्यांनीं हें पुष्पचिन्ह धारण करण्याचा विचार मनांत आणला हे उत्तमच आहे. आमच्या हल्लींच्या स्थितींत आह्मीं जर एखादें पुष्पचिन्ह धारण करण्याचें मनांत आणलें तर कोणतें पुष्प आम्ही पसंत करावें बरें! आमच्या मतें धत्तुरा!

प्रदर्शन भरविण्याची मूळ कल्पना आपल्या महाराणी सरकारचे भ्रतार प्रिन्स आलबर्ट यांणीं काढिली असें म्हणतात. आपल्या इकडे तर यात्रा, मेळे, उत्सव समारंभ इत्यादिकांच्या रूपानें फार प्राचीन काळा पासून सुरू होतीच दरसाल चैत्राचे महिन्यांत घरोघर हळदी कुंकवाचा जो थाट उडतो त्याचा तरी व्यवहारिक हेतु काय? हाच कीं, नाना प्रकारचे घरधराहू बायकांनीं तयार केलेले पदार्थ किंवा निरनिराळे चमत्कारिक व दर्शन प्रिय पदार्थ एके ठिकाणीं व्यवस्थेनें मांडलेले पाहण्यास सांपडून त्याजपासुन कौशल्याची ईर्षा अंतःकरणांत उत्पन्न व्हावी अलीकडे आमच्या या गोष्टी रानटी ठरताहेत व नवीन पण उष्ट्या अशा आगांतुक गोष्टी पुढें येत हेत. काळमहिमा! कटाक्ष.

जाहिरात.

संस्थान सोंडुर जिल्हा बल्लारी इलाखा मद्रास येथें श्रीकार्तिक स्वामींचें महास्थान आहे. तेथें येत्या कार्तिक महिन्यांत शुद्ध पोर्णिमेस आणि वद्य प्रतिपदेस या दोन दिवशीं महायात्रा भरणार आहे. तर यात्रेस येऊं इच्छिणाऱ्या मुमुक्षु लोकांच्या सोईकरितां खालीं लिहिल्या प्रमाणें टिकिटांचे दर ठेविले आहे.

	रुपये
पंचमृताभिषेक	२५
सर्वांगाभिषेक	१५
पादाभिषेक	१०
पादस्पर्श	५
दर्शनाटिकिट	२
बारावर्षांचे आंतील मुलास दर्शनाटिकिट	१

कार्तिक शुद्ध ११ पासून तों कार्तिक वद्य १ पावेतों श्रीकार्तिक स्वामीचे डोंगरावर टिकिटें विकत मिळतील. दरवाज्यावर टिकिटें न दाखविता दांडगाईनें आंत प्रवेश करण्याचा कोणी प्रयत्न केल्यास त्याबद्दल काय देशीर इलाज करण्यांत येईल तारीख १ माहे आक्टोबर सन १८८८ इसवी

सही भीमराव पोळ म्यानेजर
श्रीकार्तिकस्वामी देवस्थान संस्थान सोंडुर जिल्हा बल्लारी.

फुकट!!!

"आर्य" नांवाचें (त्रुतं) त्रैमासिक पुस्तक येत्या जानेवारी सन (१८८९) पासून 'आर्यहितचिंतक मंडळी' कडून निघणार आहे यांस पांचशें प्रतीपर्यंत वर्गणिदार होतील त्यांस हें फुकट मिळेल. पुढें होणारास वर्षाची वर्गणी टपालसह ८ आणे पडेल. फुकट मिळेल त्यांस व या मंडळीच्या सभासदास टपाल २ आणे पडेल.

पत्ता—मुंबई; नवा नागपाडा, नं. ११० "औषधालय"

आर्यहितचिंतक मंडळीचे चिटणीस.

दामोदर काशिनाथ काळे आणि कंपनी यांचा दवाखाना.

या ठिकाणीं मनुष्यांचे व गुरांचे सर्व रोगांवर औषधें मिळतात.

औषधें घेण्यास फार सुलभ आहेत. कोणत्याही रोगांवर वैद्य व अलोपाथिक डाक्तरनीं औषधें देतात त्याहून आमचे जवळ असलेल्या औषधांनीं फार लौकर चांगला व फार वेळ टिकणारा गुण येतो

पटकी, मुळव्याध, परमा, आम्लपित्त खरूज, पैण, नारुटे, खवडे, हिवताप, संनिपात, दमा व खोकला, भगंदर, लहान मुलांचें आंगांत येणें, मुलांचे पोटांतील डबा, गरोदर अवस्थेंतील ओकारी, बाळंतरोग व इतर प्रकारचे माणसांचे सर्व रोग यांजवर उत्तम गुण देणारीं औषधें आह्मीं आमचे दवाखान्यांत ठेविलीं आहेत.

गुरांचे रोग—पटकी, लाळ, खेसणें, पाठीला लागणें, पोट फुगणें, गळा सुजणें, आवरक्त, आंचळांतून रक्त येणें, क्षत, पोटांतलि कृमी, ज्वर व इतर सर्व रोग यांजवर या दवाखान्यांत औषधें ठेविलीं आहेत. गाई, बैल ह्मशी, हेले, घोडे, कुत्रीं, मांजरें, बकरी, या जनावरांचे सर्व रोगांवर आह्मीं औषधें ठेविलीं आहेत.

या दवाखान्यांत रोग्यांना औषधाबद्दल थोडी किंमत द्यावयास लागेल.

बाहेर गांवी राहणारे लोकांना आपआपले रोगाची हकिकत लिहून कळविली असतां माफकदरानें त्यांस अभिप्राय मिळेल औषधें मागविलीं असतां जीं औषधें आह्मीं पाठवूं त्यांजबरोबर औषध घेण्याचे माहितीचा कागद पाठवूं.

वर लिहिलेल्या कित्येक रोगांवरील औषधाचे एका कुपींत पांच मनुष्यांस पुरण्याइतकें औषध असतें.

जुने रोग व ज्या रोगांना बरें करण्यास वेळ लागतो अशा रोगांनीं पिडलेल्या लोकांस त्यांची मर्जी असेल तर ठराव करूं. ठरावाची जी रकम ठरेल त्यांपैकीं कांहीं आगाऊ द्यावी लागेल.

उमरावती मेडिकल हॉल.
ता० २४-१०-८८

दामोदर काशिनाथ काळे
आणि कंपनी.

☞ हें पत्र आकोला येथें कै० बा० खंडेराव बाळाजी फडके यांचे "वऱ्हाडसमाचार" छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनीं छापून प्रसिद्ध केलें.

सालभरचें ॥ ७ ॥ १८
किरकोळ अंकास.......................०४

नोटीशीबद्दल.
१० ओळीचे आंत रु० १
पुढें दर ओळीस ०।०६
दुसरे खेपेस.........०१

single copy..............................

Advertisements
Below 10 lines...2Rs
Per line over 10..4as.
Repetition perline 3as.

वऱ्हाडसमाचार.

THE BERAR SAMACHAR.

VOLXXII AKOLA MONDAY 19 NOVEMBER 1888 NO. 45

वर्ष २२ अकोला सोमवार तारीख १९ माहे नोव्हेंबर सन १८८८ इ० अंक ४५

K. B. RELE AND CO.'S MOST EFFICACIOUS.

PREPARATIONS

के. बी. रेळे कंपनीचीं अति स्वस्त व गुणकारी, रामबाण औषधें.

१ धातु पौष्टिक शक्तिवर्धक गोळ्या.

शरीर निरोगी सदृढ करणाऱ्या गोळ्या ह्याच आहेत. अति श्रमानें व हरएक दुसऱ्या कारणांनीं झालेली क्षीणता, मुखावरची निस्तेजता, पांडुरता, मनाची उदासीनता, जीर्णज्वरानें, हगवणीनें, खोकल्यानें झालेली क्षीणता, स्वमावस्था, मस्तकशूळ, कटीशूळ, निद्राभंग, गंडमाळा, क्षयरोग, रजस्वलास्थीतीमध्यें पोटांत दुखणें, धातु जाणें, वाईट स्वप्नें पडणें, हीं ह्यांच्या सेवनानें, नाहींशीं होऊन तोंडावर टवटवी येते. मज्जातंतूस दृढता येऊन स्मरण शक्ति वाढते काम व अभ्यास करण्यास उल्हास येतो. तोंडास रुचि येऊन भूक लागते पाचनशक्ति वाढते. प्रत्येकानें ह्याचा अवश्य अनुभव घ्यावा. किं० १२ आणे.

२ परम्यावर खात्रीचें वस्ताद औषध.

हें बिनधोक अत्युत्तम त्वरित गुणकारी आहे. लघवीची जळजळ, तिडिक, धातु जाणें ही तात्काळ बंद होतात. परमा कितीही जुना व हट्टी असला तरी निश्चयात्मक बरा होतो. किं० १ रु०

३ परम्यावर पिचकारीचें औषध.

हें ही परम्यावर रामबाण आहे. किं० ०८ आणे.

४ धुपणी (प्रदर) वर अमोलिक औषध.

सर्व प्रकारच्या नव्या व जुन्या धुपण्या ह्यानें हटकून जलद बऱ्या होतात. भूक फार लागते. रक्तवृद्धि होऊन शक्ति येते. किंमत १ रुपया.

५ धुपणीवर पिचकारीचें औषध.

वरील औषधावरोबर हे वापरल्यानें रोगी रोगमुक्त झाला नाहीं हें क्वचितच. किंमत ०८ आणे.

६ सर्व प्रकारच्या जखमांवर मलम

चट्टा, चांदी, सर्व नव्या व जुन्या जखमा वाय इ० मोडविणारे मलम कायतें हेंच. किं० ८ आणें.

७ खोकल्यावर अचुक औषध.

ह्यानें कफ सुटा पडतो, पडसे, दमा जातो, क्षयाचा, डांग्या, घशांत गुदगुदी होऊन येणारी इ० खोकले अचूक बरे होतात. किं. १२ आणे.

८ तापावर रामबाण औषध.

हींवताप, पाळीचाताप, अंतरताप; जीर्णज्वर, थांबर तर हें रामबाण आहे. जंगल किंवा म्याले रियल नांवाच्या तापावर हें वस्ताद आहे. ह्यानें भूक लागते. अन्न पचतें. किंमत १२ आणे.

९ अजीर्ण, अतिसार, आंवर औषध.

अजीर्ण, अतिसार, संग्रणी, अग्निमांद्य, आमरक्ताची व साधी हगवण इ० बंद करण्यांत हें कधींच मागे हटलें नाहीं. किंमत १२ आणे.

ह्या औषधांच्या गुणाविषयीं ज्या अनेक सर्टिफिकिटा मिळाल्या आहेत त्यांचेंकीं एकाचा सारांशः—

"के. बी. रेळे यांस लिहावयास अत्यानंद वाटतो कीं, मजकडे पाठविलेली सर्व (वगैरे) * * * औषधीं मीं लक्षपूर्वक तपासून पाहिलीं. तीं फार गुणकारी अपूर्व निर्धोक आहेत.

(सही) डाक्टर वि. वि. गोखले, एम. ए. एम. डी."

सूचना— अनुपानाचा कागद औषधा बरोबर असतो बाऊक घेणारास चांगलें कमिशन मिळेल. प्याकिंग व पोस्टेज शिवाय पडेल.

विशेष सूचना— आमच्या वरील औषधां शिवाय सर्व प्रकारचीं दुसरीं इंग्रजी औषधें जर्से, पेनीकरर, क्लोरोडाईन, पेपरमिंट, काडलिव्हर आईल, वाग्यावीं तेलें, मलमें, साबू, पोट्याश, टिंकचर्स, सलाईन्स, इनोज फुट साल्ट, वैद्यांस दवाखान्या करितां लागणारीं औषधें व शस्त्रें, वगैरे, व तरुण व वृद्ध यांस लागणारे उत्तम गारेचे चष्मे, मुंबईंत आल्या शिवाय, लागणाऱ्या योग्य नंबराचे पाठविण्यांत येतील. त्याच प्रमाणें औषधांचीं व इतर पुस्तकें ही पाठविण्यांत येतील.

पैसे आल्यास किंवा व्हाल्युपेएबल पार्सलनें औषधें व इतर सामान पाठवूं. नाटपेड पत्रें पाठवूं नयेत. पत्रव्यवहार खालील पत्यावर करावा.

पत्ता. के. बी. रेळे कंपनी, जुबिली मेडिकल हॉल कावसजी-पटेल ट्यांकरोड मुंबई

☞ हीं औषधें सर्व इंग्रजी औषध विकणारांकडे व मालकांकडे मिळतील.

"TO THE DEAF."

A person cured of Deafness and Noises in the Head of 23 years, standing by a Simple Remedy, will send a description of it free to any Person who applies to J. H. Nicholson, 5 Old Court House Street, Calcutta.

बहिऱ्यांस.

बहिरेपणा आणि २३ वर्षांचा कर्णनाद यांस गुण आणणारे सोपें औषध.

जे. एच्. निकलसन, ५ वो ओल्ड कोर्ट हाउस स्ट्रीट कलकत्ता, यांस पोस्टपेड पत्र पाठविलें असतां औषधाबद्दलची माहिती फुकट पाठविली जाईल.

D'ONT LOOK AT THIS!
RARE OPPORTUNITY!!
PROFITABLE LAGAL INVESTMENT!!!
RS. 35000
TO BE GIVEN AWAY!!!
For particulars— apply, for prospectus (to be apply gratis) to
MESSRS. J. BHARTIA & BROTHERS.
General Merchants and Commission Agents.
FALKLAND ROAD, BYCULLA POST, BOMBAY.

इकडे पाहूं नका!
फारच दुर्मिळ संधि!!
कायदेशीर रीतीनें
थोड्या खर्चात मोठा लाभ!!!
रुपये ३५,०००
वाटून द्यावयाचे आहेत!!!
विशेष माहितीसाठीं एका कार्डावर आपला पत्ता कळवा, म्हणजे प्रास्पेक्टस फुकट पाठविण्यांत येईल.
मेसर्स. जे. भरतिया अँड ब्रदर्स,
जनरल मर्चन्टस अँड कमिशन एजन्टस,
फाकलंड रोड, भायखळा पोस्ट, मुंबई.

पत्रव्यवहार.

ह्या सदरा खालील मजकूर पत्रकर्त्यांच्या मतास मिळून असतील असें समजूं नये.

वाशीम ता० १३—११—८८इ.

रा. रा. वऱ्हाडसमाचारकर्ते यांसः—

कृतानेक सा० न० वि० वि०. आकाश नेहमीं आभ्राच्छादीत असते. उष्मा फार होतो. मागील पत्र लिहिल्यावर कांहीं वृष्टी झाली. तेणेंकरून कोमेजून जाणाऱ्या शेतांना थोडा आधार झाला. व नवीन गव्हांच्या शेतांस थोडी ओल झाली. आणखी पाऊस पाहिजे. पण आतां वृष्टी झाल्यास कपाशीचें नुकसान होईल. हल्लीं हवा अगदीं खराब झाली आहे. गांवांत देवींची साथ आली आहे. ताप, खोकला वगैरे रोग लोकांवर करीत आहेत. गांवांत कचरा टाकण्या करितां म्युनिसिपालिटीनें जेथें तेथें पेट्या ठेविल्या आहेत. तरी लोक त्यांत कचरा न टाकितां बाहेर टाकतात यामुळें स्वच्छता राखण्याचा उद्देश नीट सिद्धीस न जातां म्यु० पा० चें हांसें होतें हें पाहून फार वाईट वाटतें. स्वच्छता ठेवण्याच्या कामांत ह्या जिल्ह्यांत जितका बंदोबस्त आहे व या कामीं जितके सरकारी कामगार जपतात तितका इतर ठिकाणीं कदाचित नसेल तरी येथील लोक इतके गचाळ आहेत कीं सरकारानें केलेल्या उपायांचा फायदा करून न घेतां त्या विरुद्ध वागतात व जेव्हां एखादा गदा येऊन डोक्यांवर बसते तेव्हां मग कपाळास हात लावून रडतात व सरकारी कृत्यास दूषण देतात. जर आहे ह्याहून कमी बंदोबस्त असतां तर लोकांनीं चुकी जवळ बहोर दिशेचा विधी केला असतां कीं काय कोण जाणें? जो जो वेटाळ ज्या ज्या म्युनिसिपल मेंबराच्या ताब्यांत असेल त्यांनीं त्यातील स्वच्छतेकडे अवश्य लक्ष्य दिलें पाहिजे व जे कोणी नियमा प्रमाणें वर्तन करणार नाहींत त्यांना कायद्यानें तें करण्यास लाविलें पाहिजे. कित्येक ठिकाणीं पेटींतून कचरा न पडतां लोक बेलाशक खालीं रस्त्यांत टाकितात व तेणें करून इतकी दुर्गंधी सुटते कीं त्या रस्त्यानें जाण्याची पाळी ज्यांना ज्यांना येते त्यांना हातांत नाकें धरून चालावें लागतें. त्या वेटाळचे मुनिसिपल मेंबर कां झोंपीं गेले कोण जाणें. अगर हे सरकारचें काम फक्त करावें लागतें असें त्यांच्या मनांत तर असेल किंवा लोकांची भीती धरीत असतील अगर काय असेल कोण जाणें असो आतां तरी या पुढें लोकांनीं सावध व्हावें व स्वच्छतेचा उपभोग घेऊन म्युनसिपल नियमाच्या कायांचत अपक्रिया करून न यावें हें त्यांना बरें आहे.

ह्या गांवी धर्मात्म ज्यांना म्हणावे त्यांत रा. रा. रामराव आपाजी वकील यांची गणना होते इतर जीं पुण्य मार्गाचीं कृत्यें त्यांच्या येथें होत असतील त्या सर्वांमध्यें मोठें पुण्य कृत्य अन्नदान हें होय. यांच्या सारखा अन्नदान करणारा ह्या आमच्या वाशीम तर काय परंतु सर्व जिल्ह्यांत सांपडणें कठीण. कोणी निराश्रित, अनाथ झाला की तो रामरावजीचें घर पहातो व त्यांला तेथें डोकें ठेवण्यास आश्रय मिळतो. तसेंच कोणा विद्यार्थ्यांची कोठें सोय नसली तर रामरावजीचें घर बिचारा पहातो. कोणी कसाही असला तरी त्यांच्या घरीं त्याला आश्रय मिळतो. कोणाला नाहीं असें कधींही त्या महात्म्याचें वाचे पावयाचे नाहीं. किती स

निष्टा ही एकूण विचाऱ्याचा पैसा सत्कर्मी लागतो या : मुळें आनंद होतो. इतर त्यांचे वर्गातील लोकांनीं त्यांचे अनुकरण करावें व विद्या इच्छु होतकरू नुतन मुलांवर कृपा दृष्टि ठेवावी अशी आमची त्यांस शिफारस आहे.

या गांवीं ब्रह्मवृंदांमध्यें वेदशास्त्र संपन्न दोन मूर्ति आहेत. एक प्रल्हाद अण्णा व दुसरे जयकृष्ण बाबा. उभयतांही धर्माचरणानें वागून सत्कर्मानें कालक्षेप करितात. प्रल्हाद अण्णा यांचे पिढीजाद नामांकित घराणें असून या वऱ्हाड प्रांतीं यांचे अनेक श्रीमान शिष्य आहेत. त्यांच्या औदार्यावर गुरु साहेबांचा योगक्षेम उत्तम प्रकारें चालतो. या गांवीं तर यांची मोठी मानमान्यता आहेच परंतु सर्व वऱ्हाड प्रांतांत लोक यांना चहातात. नेहेमीं पुराण यांचे घरीं चाललें असतें. शेंकडों श्रोत्यांची तर गर्दी असते. तसेंच जयकृष्ण बाबा हे खरे साधु होत. ह्यांची वृत्ती पहातां जे मोठे मोठे नामांकित साधु होऊन गेले त्यांच्या मध्यें यांची गणना करितां येईल. यांची पुराण सांगण्याची शैली इतकी उत्तम आहे कीं एकवेळ त्यांचे पुराण ऐकलें कीं मनोवृत्ती अगदीं पालटून जातात अष्टभाव उत्पन्न होतात ईश्वरा कडे श्रोत्यांचें लक्ष्य लागतें यांचा अगदीं सरळ मार्ग स्वार्थ बुद्धी मुळींच नाहीं. यांचे शिष्य आहेत यांचे करून शेंकडों रुपये मिळाले तरी ते लागलेंच ईश्वरी कामाकडे लावितात "साधु म्हणावें म्हणतो नर माधवदास साधु-माळाने "अतीतारी पटन्याचे जर माधव दास साधु माळजे" यानें कृष्णबाबांची विनवति अगदीं परब्रह्म पदीं लीन झाली आहे सदरहु दोघे ही येथील ब्रह्मवृंदांतील प्रमुख साधु मार्ग गामी यांचें येथें शिष्य आहेत. ते आपापल्या गुरूचा महिमा वाढविण्याकरितां नाना प्रकारचे उपाय करितात. असें साधारण तत्व आहे कीं एकाचें महात्म कमी केल्याशिवाय दुसऱ्यावर चष्मा दिसावयाचा नाहीं. तसें मात्र शिष्य मंडळी न करो. कांहीं दिवसांमागें एका एका सावनितेला एकानें गुरुमंत्र दिला तेव्हां त्या बिचाऱ्यावर दुसऱ्याचे शिष्यानें बराच आरोप आणिला होता असें म्हणतात. असें करण्यांत हाशील काय असेल तें हरिजाणे. आतां स्त्रियांना गुरु म्हणजे पती याशिवाय त्याना गुरुमंत्र वगैरे कांहीं घ्यावयाचा नाहीं व देण्यापासून त्या मंत्राचें बळ नष्ट होतें असें शास्त्र सांगतें असें असतां सधव्यांना पती भक्तीस दृढ होण्याचे उपाय करण्या कडे त्यांचें मन वळाविणें अशा बद्दल एकादा मंत्र असल्यास देण्याची तजवीज करण्यास शास्त्र विरोध करितें असें नसेल. परंतु जिच्या पतीचा निर्णय करितां येत नाहीं तिला पती म्हणून काय व पतीव्रतेचे धर्म कोणते हें तिला कसें कळावें व अशी तशी मंत्र देण्यास योग्य आहे किंवा कसें याचा विचार मंत्रोपदेश करणारानें प्रथमतः करीत जावा नंतर मंत्र द्यावा. नाहीं तर भलत्याच मार्गाचें अवलंबन केल्यानें स्वकीर्तीचें महत्व नाहीसें होतें. लोकांत मान जाऊन हसें होतें या योग्य विचाराचा योग्य विचार करून योग्य जन योग्य दिसेल. योग्य रीती तें करतील तर लोकांना किती बरें वाटेल बरें.

येथील देवपेठच्या शाळेतील आत्माराम सदाशिव डे. ए. इन्स्पेक्टर याचे शालक भ. मास्तर यांची बदली इंझोरीस झाली. दोन रुपये त्यांना सरकारानें बढती दिली. हल्लीं बढती मिळणें मोठें कठीण. असें असतां येथेंच कमी पगारावर राहण्याची माझी खुषी आहे असें प्रकारचा त्यांनीं वरिष्टाकडे अर्ज केला व ता० ११।११।८८ इसवी रोजीं त्यांची बदली मनुष्य येथें आल्यामुळें त्या तारखेस त्यांना चार्ज देऊन ता० १३-११-८८ इसवी पर्यंत येथें अर्जाचे निकालाची वाट पहात बसावे लागलें. बिचाऱ्याची साहा दिवसाची तयारीची रजा संपली. पुढें आणखी साहा दिवस गेले शेवटीं निराश होऊन बिचारा रुजूं होण्या करितां गेला काय करितो पोटा करितां जावे लागते खरेंच ह्याच्या करितां कांहीं प्रमुख मंडळी मध्यस्त पडून बदली रद्द होण्या करितां लोकांचा अर्ज गेला होता. त्यांचे हीं कांहीं झालें नाहीं एकूण शाळा खात्यांत न्याय आहे व वरिष्ठ सर्व गोष्टीचा विचार करितात यांत संशय नाहीं.

रा. रा. भाऊराव यादव क्लार्क निसबत डे. ए. इन्स्पेक्टर हे हल्लीं रजेवर हैद्राबाद कडे आहेत तिकडे ते रजा इकडे मिळूं शके पर्यंत राहाणार असें लोक बोलतात म्हणजे ही रजेची मुदत पांच वर्षें पर्यंत वाढविल्यास वाढूं शकेत पूर्वी त्यांनीं एक वर्षाची रजा घेतली ती गेल्या जुन महिन्यांत संपली पुनः साहा महिन्यांची घेतली ती संपण्याची मुदत जवळ आली असें म्हणतात. आतां पाहावे त्याचे बदली काम करीत असलेले ईसमच पुढें नेमिले जातात कीं अधीक शिकलेला इसम कोणी येतो. ह्यांचा मुळचा पगार बारा रुपये असून यांना तीस हल्लीं मिळतात. ह्यांचा अभ्यास आठव्या ईयत्तेपर्यंत आहे असें म्हणतात. ह्यांचेपेक्षां अधीक शिकलेल्या लोकांस इतकी मोठी बढती पाहून तळमळ वाटते परंतु उपयोग काय? पत्रकर्तेराव छ.शा चन काय बघतां कळावें ही विनंति.

आपला

"क्ष"

रा. रा. अकोला वऱ्हाडसमाचार कर्ते यांसः—

श्री श्रृंगारी जगद्गुरू पीठ विषयीं भक्ति विश्वास ठेवून हे आज्ञापत्र एकवार आपल्या पत्रांत छापून प्रसिद्ध करावें. हे नमस्कार.

॥श्री॥

(शाईचा शिक्का)

श्रीमत्परमहंस परिव्राजकाचार्यवर्य पदवाक्यप्रमाणपारावारपरीण यमनियमासनप्राणायामप्रत्याहारध्यानधारणासमाध्यष्टांगयोगानुष्टाननिष्ठ तपश्चक्रवर्त्यनाद्यविच्छिन्नगुरुपरंपराप्राप्तषड्दर्शनस्थापनाचार्यव्याख्यान सिंहासनाधिश्वर सकलनिगमागमसार हृदयसांख्यत्रयप्रतिपादक वैदिकमार्गप्रवर्तक सर्वतंत्रस्वतंत्रादि राजधानी विद्यानगरमहाराजधानी कर्नाटकसिंहासनप्रतिष्ठापनाचार्य श्रीमद्राजाधिराजगुरुभूमंडलाचार्य ऋष्यशृंगपुरवराधिश्वर तुंगभद्रातीरवासि श्रीमद्विद्याशंकरपादपद्माराधक श्रीमन्नृसिंहभारतीस्वामिगुरुकरकमलसंजात श्रृंगेरीश्रीसच्चिदानंदशिवाभिनवनृसिंहभारतीस्वामिभिः॥

अत्यंत प्रियशिष्य म्हैसूरप्रांत उत्तरकानडा जिल्हा, दक्षिणकानडा जिल्हा इत्यादि समस्त देश वास्तव्य आंध्र, द्राविड, कर्नाटक, हवीक, कोट, कंदावर, शिवळी, चित्पावन, कराडस्थ इत्यादि अशेष महाजन गृहस्थ विषये श्रीनारायणस्मरणपूर्वकं विरचिता आशिषः समुल्लसंतु तरां। अ.सेतुहिमाचलं प्रसिद्धतत्रभवच्छ्रीमच्छंकरभगवत्पादपूज्यपीठविषयिणी भक्तिरनवाविकश्रेयोनिधानमिती सर्वजनानां विदितमेतत्-सांप्रतं ॥

सकलपुरकर या नांवानें प्रसिद्ध असणाऱ्या ब्राह्मणांनीं हवीक इत्यादि सकलविध ब्राह्मणांसह भोजन प्रतिभोजनादि सर्व व्यवहार फार दिवसांपासून चालत असतां आली कडे रामचंद्रापूर मठांतील अधिकारी आणि कित्येक हवीक लोकही सह्याद्रीखंड नामक ग्रंथांत दुषण सांगितलें आहे वगैरे अन्यायमार्गानें आपणांस दूषण देत आहेत, यास्तव याचा विचार करून योग्य व्यवस्था करून द्यावी, असें श्रीसन्निधीस विज्ञापना पत्रक लिहून आल्यावरून विशेषेकरून हवीक इत्यादि ब्राह्मणांची वस्ती आहे अशा गोकर्ण क्षेत्रामध्यें विचार करून पूर्वापर सांप्रदाय व आजपर्यंत असलेला दाखला व सह्याद्रिखंडनामक ग्रंथ याचें योग्य रीतीनें अवलोकन केल्यानंतीं अनेक कारणांनीं हा सह्याद्रिखंडग्रंथ अगदीं योग्य व प्रमाणभुत नाहीं असें कळून आलें. आणि हवीक इत्यादि ब्राह्मणांनीं सकलपुरकर ब्राह्मणांसह भोजन प्रतिभोजन सहपंक्तिभोजनादि सर्व व्यवहार चालवीत असणें व देवस्थानांत वगैरे सर्व इतर लोकांप्रमाणें पूजा व उपाध्येपण वगैरे चालत असलेल्या रीती प्राणें वैदीक, षोडशकर्म, वेदाध्ययन वगैरे चालत आलें आहे असें कळून आल्यामुळें यंचद्राविडांतर्गत सकलविध ब्राह्मणांच्या सोबतीनें भोजन प्रतिभोजन सहपंक्तिभोजनादि सर्व व्यवहार चालविण्यास सकलपूरकर ब्राह्मण योग्य आहेत, या विषयीं सप्रमाण उदाहरण होवून श्रीसंस्थानच्या अधिकारस्थानाहून अजाहिदा ठराव पत्र देवविलें आहे. यासाठीं ह्यांच्या बरोबर भोजन प्रतिभोजन सहपंक्तिभोजन वगैरे चालविण्यास कांहीं हरकत नाहीं. हा अभिप्राय सर्वांनीं मनन करून श्रीसंस्थानच्या आज्ञेप्रमाणें चालून श्रेयसंपादन करून घ्यावें. याविषयीं पत्रद्वारें विशेष आज्ञा देणें तें काय आहे? सर्वजित्संवत्सर वैशाख शुद्ध १९ श्रीसंस्थान स्वारी कारबार तालुक्यापैकीं मुक्काम सनवाड

(शाईचा लहान शिक्का आहे.)

वऱ्हाडसमाचार.

मिती कार्तिक वद्य १ शके १८१०.

मानवी प्राण्याचें कर्तव्य.

मागील अंकावरून पुढेंचालूं.

पहा एका साधारण खलाशाच्या कुळांतील मुलगा याचें मनांत जेव्हां अमेरिका खंड शोधून काढण्याच्या कर्तव्यतेचें निजारोपण झालें तेव्हां त्याचा वृक्ष वाढविण्यास आणि फलोपभोग घेण्यास किती बरें संकटें गुदरलीं. त्यांत पहिले भयंकर दारिद्र्यार्णव परंतु हा पडला कुशल खलाशी. तशांत राजाश्रय नौका प्राप्त झाली मग या अर्णवातून पार पडणें कठीण ते काय? पुढें त्यानें आपला हेतु सिद्धीस नेण्य करितां आतलांतीक महासागर मधोमध भेदित अथवा त्यावर सडक बांधीत चालला असतां त्याचें काम कांहीं दिवस उत्साहानें निर्विघ्नपणें चाललें. तथापि शोधाचें काम पुरें होण्यापूर्वीं मध्येंच त्याचें साह्यकारी लोकांचे हात पाय थकल्या मुळें ते त्याचे ऐकेनासें झाले. मग त्याच्या संकटास काय विचारतां त्याचा धैर्याचा मेरू खचल्यासारखा झाला. इच्छा वृक्ष समूळ उपटला जातो कीं काय असें भासूं लागलें. मनाची धाव खुंटली. चित्त उद्विग्न झालें. बरोबरच्या लोकांचें मनादर धैर्याचा ठसा उमटेनासा झाला अशा प्रकारें या सर्व लोकांची अंतर स्थिती असतां बाह्य स्थिति तरी त्यांना कांहीं शांतता देणारी होती काय? तिजकडे पाहिले असतां खालीं पाताळा पासून तो अस्मानात दाही दिशा केवळ जलमय होऊन वरती आकाश आणि खालीं पाणी अशा स्थिति ज्याचे जवळ्यांत आपण शिरत असून आतां तो जवळ मिटतो कीं काय असें वाटूं लागलें अशी संकट स्थिती तरी त्या धैर्यशाली कोलंबसाचे बुद्धि कौशल्यतेचा पराक्रम असा कांहीं होता कीं त्यानें आपले बुद्धीला असा एक जाराचा झटका दिला जेणें करून तो महासागर त्या झटक्या बरोबर उलथाव होऊन जणु काय तळची जमीन वरती आली आणि तीच जमीन ज्याला सांप्रद आपण अमेरिका म्हणतो तो दृष्टी गोचर झाली

जेम्स वॅट्ट व प्रोफेसर व्हिट्स्टन या दोघांचीं कर्तव्यें हीं फारच अवर्णनीय आहेत पहिल्या पुरुषानें एक अग्नी रथ असा तयार केला कीं, ज्याचे योगानें कोलंबस ज्या जलव्यांत पडला होता त्यांत हल्ली आपण निर्भयपणें स्वेच्छ संचार करीत आहो. आणि दुसऱ्यानें आकाशांतील चपला खरी परंतु तिला भुमीवर इतकी स्थीर करून सोडली आहे कीं, जी आतां बहुत अंतरावरील काम तिच्या देह धर्माप्रमाणें एकमेकाचे शेजारील लोक ज्या प्रमाणें करितात त्या प्रमाणें ती आपलीं कामें त्वरीत करीत आहे. अशा प्रकारचीं अनेक मानवी देहानीं आपलीं कर्तव्यें बजाविल्याचीं उदाहरणें आहेत. परतु स्थल संकोचास्तव तीं येथें घेतां येत नाहीत. हा आपले विषयाचा पूर्वार्ध जाहला.

(पुढें चालेल.)

The Berar Samachar

MONDAY NOVEMBER 19, 1888.

SIR AUCKLAND COLVIN ON THE NATIONAL CONGRESS.

The remarkable letter of Sir Auckland Colvin in answer to Mr. Hume's letter regarding the Congress, evidently meant for publication has been read throughout the

length and breadth of India with great interest and a variety of feeling. It was said that Sir Auckland was opposed to the Congress to this extent that he visited those officials under him that were in favor of the Congress with his disfavor, but in his letter Sir Auckland Colvin has of course repudiated the insinuation. The same thing was said of Lord Reay sometime ago and Lord Reay's letter published in the Bombay papers gave an emphatic denial to such scandalous allegations. And now this is another instance of the same kind.

The importance which the public give to the utterances of Sir Auckland must naturally be on account of his official position as lieutenant governor of the N. W. Provinces. He has declared himself as opposed to the Congress, as not at all approving the spirit of the resolutions adopted by the Congress and as distinctly hostile to the policy adopted by the leaders of the movement in allowing certain seditions or seni-seditious tracts for free circulation amongst the masses. The leaders are undoubtedly responsible for the pamphlets hitherto issued under their auspicies; but we certainly fail to see any thing in it of that malcontent spirit which Sir Auckland finds in them nor are these tracts in any way calculated to inflame the masses to a second Indian Mutiny as Sir Syed and his following would have the government to believe.

Sir Auckland did not view with disfavor as he says the first two meetings of the Congress. Indeed he sympathised with the popular demand of establishing the Legislative Councils on a broader basis than at present, especially as the Congress was not the first to move the consideration of the subject but the Government itself was thinking about it before the Congress. But the third Congress, he says, upset him; and further more the pamphlets he looks upon as decidedly mischievous. But what one may ask was there in the Madras Congress so to terrify a lieutenant governor as to make him decided ly opposed to the Congress.

(To be continued)

AN AMERICAN CRITIC ON ENGLAND'S POLICY IN INDIA.

OUR English rulers, whatever else they may be, are certainly not credited with the possession of that rare gift for which Burns prayed--

"To see ourselves as others see us."

It is therefore good for them to pay some attention now and then to other may say about them and their incomparable eastern Empire. To be sure it is not every critic who is entitled to hearing, and some critics are so purblind and prejudiced that they can see only the reverse side of the shield. But all criticism, good, bad or indifferent, is to our good, if we only knew how to profit by it. Cousin Jonathan, it is notorious, sees very little to admire in John Bull and his institutions. The policy which England has been pursuing in this country for upwords of a century, has seldom won a single word of praise from the other side of the Atlantic. But although our American critics have been guilty of occasional exaggeration, although they have occasionally displayed a propensity to minimise, if not altogether ignore, the good and to magnify the evil still it is not wholly uninteresting to look at the pictures which they periodically present of British rule in India.

Mr. Van Buren Denslow has recently published a remarkable work entitled *The Principles of Economic Philosophy of Society Government and Industry*. In this book Mr. Denslow speaks some plain truths about India, and although the language is anything but moderate, and the picture is in some places overdrawn, still we should venture to think, that but few readers would be disposed to dispute the substantial accuracy of the very heavy indictment which the author has brought against the British rulers of India. The modern Empire "cheap goods empire" as a writer in the New York *Sun* reviewing Mr. Denslow's work says—"is maintained by military force for the sake of the profits of a trade between a conquering race of shopkeepers, bankers and artisans, and the world's conquerable races of money-borrowing farmers, patient peasants and labouring barbarians. The policy of the administrators of the shopkeepers' empire is to furnish British manufactures with markets for their goods, and well born young English men, with a "career" as Mr. Gladstone smugly phrased it in his defence of England's seizure of Egypt.' We are afraid few would be disposed to differ from the writer of the lines quoted above. England has no doubt a great civilizing mission in the east, but we are sure she would be only too glad to retire from this ungrateful country, the moment she found the Indian markets closed against her manufactures. The critic in the *Sun* thus dwells upon the severity and rigours of taxation in India:- "Think of the British Government's collecting a salt tax in India of 2 shillings and 6 pence on every pennyworth, or 3000, per cent, and think of the horrors of the enforcement of this tax, in which a poor royt scooping out with his hands a channel for the entrance of sea water and sucking up the salt crystals from the sand, has been pursued by a revenue officer and cruelly lashed for the non-payment of the tax: in which a Madras labourer, finding the mud floor of the hut into which he had newly moved strongly impregnated with salt, seperated it from the earth as well as he could and was caught by one of the tax gatherers of Victoria, Empress of India, in the actual crime of drying the salty dirt in the sun! This flagrant offender against the majesty and income of England was arrested, criminally prosecuted, convicted, imprisoned and finally tied to a whipping post and whipped on his naked back. Throughout India the mass of the poor subjects of her Christian Majesty have been forced to become dirt eaters in their inability to pay this 3,000 per cent salt tax and terror of the penalties of evading it. The deadly disease that punishes earth-eating prevails throughought India, and has greatly increased the mortality of the country."

Before the introduction of British rule in India, the people manufactured their own salt instead of being dependent, as now, upon England. Indeed the policy which the Government has pursued on the salt question is a scandal and a disgrace to a civilized and enlightned power. The American critic then proceeds to give a picture of India as the English found it when they first came to this country:--

Before these Chrstians seized India as a market for their cheap goods and a rich field for "careers" for penniless yong Englishmen, that magnificient country was the abode of a beautiful and perfect civilization, which included all ranks and grades of wealth and excluded paupers for public support and famine stricken multitudes. It had every form of successful industry then known among men. It had great landlords, rich and honored priesthoods, great manufacturers of silk, cotton, and wool; great bankers; great and small rice planters; great sugar producers; great manufacturers of steel and iron; merchants philosophers, historians, poets, scholars, architects, engineers, and a class of peasant farmers that, lifted above poverty and free from vice, fed the nation unfailingly.

Such was the state of the country when the English first settled on its soil. But what is its present condition? Let the American critic answer this question. He says:--

All this is gone. To day India contains 200,000 paupers. Her manufacturers of cotton, silk, and wool are gone. The old and beautiful interdependence of peasant farmers and manufacturers and other consumers is gone. In place of the ancient and happy condition British traders in India now take out of the country above $70,000,000 of commercial profits annually. Now, the average annual income of this robbed and peeled people is only $10 per head, and out of this the English Christian devils take $1.50 for taxes. The cultivation of India's 120,000,000 acres of agricultural soil is directly taxed yearly $105,000,000, although the value of the crops does not exceed $7 an acre. All of the land of India is nationalized and is taxed to nearly the value of the ground rent. With tears and bloody sweat she pays $550,000,000 yearly for a government brutally alien and hostile to her. She is forced to pay $130,000,000 a year in salaries to Englishmen, civil and military. In the civil service of the country, the average salary of a native officer is $100 a year, while the average salary of an English officer is $6,000. India is really ruled by 25,402 English officials. Their salaries amount to $63,882,865 a year, while the salaries of 11,231 native officials are less than $10,000,000. A native army of 125,000 men is officered by 2,800. British officers, and an English army of 64,000 English troops, officered by 3,200 British officers, are employed to overawe the Indian army and hold it its unwilling worw.

We deprecate the tone of the American writer but we are afraid his facts and figures are unanswerable. Alluding to the notorious poverty of the people, the writer says that between 1860 and 1878 there have been no fewer than sixteen famines, in which over a dundred and twenty millions of human beings perished. And what does the Christian English nation mean while do? It sends out cargoes of missionaries to convert the "Heathens!"

N. G.

SUPPLEMENT TO THE GAZETTE OF INDIA, NOVEMBER 10 1888.

No. 750.—Second Grade Apothecary J. Morrison, of the Bengal Subordinate Medical Establishment, is appointed Civil Surgeon of Yeotmul, in the Hyderabad Assigned Districts.

Colonel Parry Nisbet has after all accepted the Post of Resident in Cashmir.

वऱ्हाड.

हवामान:—थंडी पडूं लागली. आकाश स्वच्छ असतें. रोगराई नाहीं. पिकें बरी आहेत.

गुरांचे प्रदर्शन व जत्रा:- गतता० १२ रोजीं उमरावतीस कमिशनर कचेरीत प्रदर्शन कमिटी भरली होती तींत प्रदर्शनाचे व्यवस्थेच्या संबंधानें ठराव झाले ते येणें प्रमाणें:—

(१) ता० २३-११-८८ इ० रोज अस्तमानी पांच वाजतां मे० कमिशनर सा यांच्या कडून प्रदर्शनास सुरवातीचा समारंभ होईल. प्रदर्शनास योग्य अशीं गुरें पाहून दे ण्याकरितां क्या० म्यारिट अ० क०, रा० रा० गिरराव रामचंद्र तहशिलदार, रा० न ळिराम पाटील उमरावती, अन्यांनी पाटील तळेगांव, देवराव देशमुख ननुन यांची कमिटी नेमिली आहे. या कमिटीकडून पास मिळेल त्या जनावरांना मात्र कमिटीकडून दररोज फुकट गवत देण्यांत येईल.

(२) ता० २४-२५ रोजीं वरील कमिटी गुरांचे निरनिराळे वर्ग करण्याची वगैरे व्यवस्था करील.

(३) ता० २६ रोजीं सकाळचे सात वाजल्यापासून घोडें, तट्टू, बैल व [illegible] प गाड्यांच्या शर्यती होतील.

(४) ता० २७ रोजीं सकाळीं सात वाजल्यापासून धावणें, डोळे बांधून धावणें दोघां इसमांचा एक एक पाय एके ठिकाणीं बांधून धावणें व कुस्त्या वगैरे खेळ होतील.

(५) ता० २८ व २९ रोजीं गुरांची तपासणी होऊन कोणत्या गुरांस बक्षिसें द्यावीं हे ठरविण्यांत येईल.

(५) ता० २८ व २९ रोजीं गुरांचे तपासणी होऊन कोणत्या गुरास बक्षिसे द्यावींत हे ठरविण्यांत येतील.

(६) ता० ३० रोजीं सकाळीं सात वाजतां बक्षिसें वाटण्यात येतील.

पुर्वी गूरांकारतां १०० रु. बक्षिसें देण्याचे ठरलें आहे. त्या खेरीज इतर खेळां करितां १०० रु. ची बक्षिसें देण्यांत येणार आहेत. शिवाय खानगी वर्गणीने ही कांहीं बक्षिसें देण्याची तजवीज होणार आहे.

ता० २१ व २४ रोजीं येथें सिव्हील स्टेशनांतील रेसकोर्सच्या ठिकाणीं ही घोडदवड होणार आहे. बाहेर गांवाहून पुष्कळ युरोपिअन गृहस्थ येणार आहेत.

मि. प्लावडन सा. आज व कर्नल मेकंझी सा. ता० २३ रोजीं उमरावतीस येणार आहेत असें कळतें.

कर्नल ग्रांट साहेब डे. क. कमिशनर येथून काल रोजी पुन्हा बाहेर बोरगावाकडेस फिरण्यास गेले. तिकडून त उमरावतीस गुरांचे प्रदशना करितां जाणार म्हणून समजतें.

डामरगांव येथें गोरक्षक सभा स्थापन झाली. अद्याप वऱ्हाडांत दुसऱ्या कोणत्या ही ठिकाणी अशी सभा स्थापन झाली नाहीं व ती स्थापन करण्याचे लोक अद्याप मनांत ही आणित नाहींत ही मोठी आश्चर्याची गोष्ट आहे.

हायस्कूल प्रवेश परिक्षांचा निकाल.

उमरावती.	आकोला.
आले ९१--पसार ७१	आले--७५ पसार ५१

आजपासून "एजुकेशनल कान्फरन्स" ला आरंभ झाला.

वर्तमानसार.

मद्रास व कलकत्ता इकडे तुफानाचें वारें सुटून सोसाट्याचे पाऊस पडले. समुद्र खवळून बंदरांत फार नासधूस झाल्याच्या तारा आल्या आहेत!

रशियन लोकांची हालचाल-- हिरात आणि बल्क यांच्या सरहद्दीवर रशियन सैन्याची येरझार सुरू झाली आहे. अशी पेशावर येथें आलेल्या व्यापाऱ्यांनीं बातमी आणिली आहे.

बल्लारी येथें ता.२नोव्हेंबररोजीं एकसारखा १२ तास पर्यंत पर्जन्य पडत होता.

बंदी—इराण सरकारनें बुशायर बंदरांतून बाहेर धान्य पाठविण्याची बंदी ता७ आक्टोबर पासून केली आहे.

इंग्लंड, जर्मनी, फ्रान्स व पोर्चुगाल ह्या राष्ट्रांनी गुलामाचा व्यापार अज्झीबाद बंद करण्याचा निश्चय करून सोकोम ते मोझांबिक पर्यंत एक समाईक आरमार शोध ठेवण्या साठीं राखणार आहेत.

ता. ३१ रोजीं हिंदुस्थान सरकारचे खजिन्यांत १०,७१,८०,००० रुपये रोख शिल्लक होती.

हैदराबाद—ता. २९ आक्टोबर या आठवड्यांत हुजूरची स्वारी (निजाम साहेब) हवा खाऊन सकाळीं परत जातांना निंगसुगूर जिल्ह्यांतील कांहीं ब्राह्मण लोकांनीं आपले इनाम खालसा झालेले (एकदम) सोडण्या बद्दलचा अर्ज हुजूरच्या हातांत दिला त्या वेळीं रक्षणास असलेले शिपायांनीं त्यांजवर कडीं कमान चालविली, तोंच हुजूरांनीं त्यांस मना करून शांतपणें अर्जदारांचे सर्व ह्मणणें ऐकून घेऊन अर्जदारांचा अर्ज आपणाजवळ घेतला आणि सदर्हु अर्जदारांस आपले हवेली कडे येण्यास सांगितलें. सरकारचें दयार्द्र वर्तन या पूर्वीं असें कोठेंच झालेलें ऐकिवांत नाहीं.—कलबुर्ग्यास 'कलबुर्गा नांवाचा समाचार' या नांवाचें उर्दु व मराठी वर्तमानपत्र लवकरच निघणार आहे.

विद्युत्पाद—फ्रान्स देशांत नुक्तीच एका बटाट्याचे शेतावर वीज पडली. कांहीं वेळानें पहातात तों शेतांतील सर्व बटाटे शिजलें होते. न्या० सिं०

मद्रासच्या हिंदु नामक वर्तमानपत्रांत प्रसिद्ध झालेली बातमी जर खरी असेल तर निजाम सरकारनें सर सय्यद अहमद यांच्या सभेस ४००० रुपये दिले या बद्दल फारसें आश्चर्य वाटण्याचें कारण नाहीं. निजामच्या मुल्की व फिन्यान्शियल खात्याचे ॲक्टिंग सेक्रेटरी नावल इंटिझारजंग ह्मणून कोणी आहेत. त्यांना सर सय्यद यांच्या शिफारशीवरून ही जागा मिळाली असून हल्लीं तर ते केवळ राजेच बनले आहेत. त्यांनीं आपल्या उपकर्त्यांस खुष करण्या करितां ही देणगी देवविली. यांत स्वतः निजाम साहेबांस कांहीं माहीत नाहीं असें ह्मणतात.

फोटोग्राफांत हल्लीं हुबेहुब रंग सुद्धां चित्र निघण्याची एक शोधक गृहस्थ लंडनमध्यें खटपट करीत आहे. ही युक्ति बरीच साधली आहे असें ह्मणतात.

झांजिबार मधील सर्व युरोपियन लोकांस मुलुख सोडून बाहेर जाण्याविषयीं ब्रिटिश सरकारनें जाहीरनाम्यानें सुचविलें आहे. कारण गुलामगिरीनिमित्त सरकार त्या मुलुखावर हल्ला करणार असें झां. च्या ता. १ नोव्हेंबरच्या तारेवरून समजतें.

काबूल मिशन पाठविण्याचा हिंदुस्थान सरकारचा विचार रद्द झाला व त्याप्रमाणें हुकूमही सुटले. क. त.

आजपर्यंत दत्तक पत्राला दहा रुपयांचा स्टँप लागत असे, तो माफ केल्याबद्दल सरकारचा ठराव झाला आहे. धा. वृ.

हें खरें काय?—कलकत्ता हाय कोर्टाचे माजी चीफ जज्ज नामदार सररिचार्ड गार्थ यांच्या चाकरीची मुदत भरली नसतां त्यांस भर पेनशन दिलें याचें कारण असें सांगतात कीं गार्थ साहेब रजा घेऊन विलायतेस जाणार होते, ते तसे गेले असते ह्मणजे जस्टिस रोमेशचंद्र मित्र यांस आफीशिएटिंग चीफ जज्ज नेमावें लागलें असतें. तें न लागावें ह्मणून त्यांस जुलमानें पेनशन घ्यावयास लावलें. श्रेष्ठ अधिकाऱ्याच्या हुकुमानें तें घ्यावें लागलें. तसें न घेतलें तर इकडीलच पेनशन मिळणार नाहीं अशी धमकीही त्यास देण्यांत आली होती. हा सर्व प्रकार मि० इल्बर्ट यांच्या हातानें घडविला असें मद्रासचे प्रख्यात बारिस्टर अर्डली नार्टन यांणीं बाहेर आणलें असें इंग्रजी पत्रांत लिहिलें आहे. यांत खरा किती भाग आहे हें सरकार मार्फतीनें बाहेर येणें अवश्य आहे. तसें न झालें तर बडेबडे कामगार नेटिवांच्या योग्य हक्कास कसें धुणें देतात व कशी कृष्ण कृति करितात ते पहा असें लोक ह्मणतील हें बरें नव्हे.

तांदुळाचें पीक—खालच्या ब्रह्मदेशांतील १० जिल्ह्यांत ३६०१९८२ एकर जमिनींत तांदुळाचा पेरा झाला होता. यंदा तिकडे तांदुळाचें पीक फार उत्कृष्ट साधलें आहे.

आस्ट्रेलिया बेटांत अतिशय मीठ तयार होऊं लागलें आहे. त्या मुळें आजपर्यंत इंग्लंडांतून तिकडे मीठ जात होतें तें जाण्याचें कारण राहिलें नाहीं. इंग्रजी व्यापारास हा एक नराच धक्का बसणार असा सुमार दिसतो.

हिंदुस्थानचे दुर्दैव हात धुऊन त्याच्या पाठीस लागलें आहे. विलायतेस हिंदुस्थान सरकारच्या स्टोअरच्या कोठारास आग लागून बरेंच नुकसान झाल्याची दुःखदायक बातमी आहे. ही आग तारीख १७ आक्टोबर रोजीं लागली होती. सुमारें अर्धा तास पर्यंत आंतल्या जिनसा जळत होत्या.

सूर्याची उष्णता—सूर्यापासून ११७१०-००००००००००० टन कोळसे जाळले असतां जितकी उष्णता उत्पन्न होईल तितकी दर सेकंदास निघत असते. गु. सू.

हैदराबाद ह्मणजे ज्याला आपण मोंगलाई ह्मणतों त्या राज्याची अनेक प्रकारें सुधारणा होण्याचे विचार चालू आहेत. एक वेळ असें कळलें कीं, त्या राज्याचे दोन विभाग करून दोहींवर दोन गव्हरनर नेमावे. दुसरें असें ऐकतों कीं, चार विभाग करून ते चार सुभेदारांच्या हातीं द्यावे, राज्य तें केवढें आणि त्या बद्दल आज हा विचार चालविण्याची पाळी आली आहे. यावरून सर सालरजंगच्या मागें एकटा तें सर्व राज्य संभाळील असा राज्यकार्य धुरंधर पुरुष तिकडे कोणीच उरला नाहीं असें वाटतें.

नैनीताल येथील पोस्ट आफिसांत दोन तरुण स्त्रियांस असिस्टंट (मदतगार) नेमिलें आहे. न्या. सु.

शिंद्याचे चीफ इंजनेर कर्देरा येथें गेले असून तेथें सिंद्याची १९०० फौज रहावी अशा बराकी बांधण्या करतां मोजमाप घेत आहेत.

डेकन मायनिंग कंपनीनें निझामचे जे लाख्यायानें पैसे उपटले त्या कंपनीचे डायरेक्टर यांणीं ते पैसे परत देण्याचे नाकारले असें ह्मणतात. या कंपनीचा करार निझामास आपल्याच संपत्तीनें मोडून टाकतां येतो. असें कळविलें आहे. चोर तो चोर आणि शिरजोर. ठा. अ.

पुणें—नवीन नेमलेल्या ऑनररी माजिस्ट्रेटाचें बेंच येत्या ता. १ पासून बसावयाचें असें ठरल्याचें समजतें. पहावें, उष्करच्या भाकरी ही मंडळी कशा भाजते ती.

सर लेपिल ग्रीफिन हे हैद्राबादेस खास जात नाहींत असें समजतें.

सर्पदंशावर कांसवाचें मांस चांगलें गुणाकारी आहे असें ह्मणतात.

कलकत्याजवळ हुगळी नदींत दोन आगबोटींची टक्कर होऊन सुमारें २०० नेटिव उतारकरू बुडून ठार झाले.

अमेरिकेंतील एक नूतन जोडपें 'हनीमून' करितां एका विमानांत बसून निघालें. तें विमान जातां जातां समुद्रांत पडलें! मदत लवकरच मिळाल्यामुळें तें जोडपें नाकातोंडांत पाणी जाऊन तरी जीवंत निघालें, पण त्या जोडप्याच्या छातीची धन्य खरी! नाहीं तर आमची मंडळी भर रस्त्यांत दारू पिऊन पडली कीं, मोठ्या छातीची ठरते! ! व वासुदेव बळवंतासारखा मनुष्य वेडगळ व गचाळ ठरतो.

कोइंबतूर येथें नुकतांच एक ब्राम्हण जातींत एक पाट लागला. नवरीचें नांव श्रीमती लक्ष्मी आंमा गुरू. नवऱ्याचें नांव श्रीमान गंग्या नायडु गुरू. हे एका शाळेंत शिक्षक आहेत. यांची प्रवेश परीक्षा पसार झाली आहे. नवरीच्या बापाचें नांव श्रीमान अर्जुन नायडु गुरू. हेही शिक्षकच आहेत. लक्ष्मी आंबाचें पहिलें लग्न तिच्या १९ व्या वर्षीं झालें. दोन वर्षांनीं पहिला नवरा मेला. हल्लीं तिचें वय ९० वर्षांचें आहे ही बाई कोरी नसून प्रथम वरानें वापरलेली असल्यामुळें पुनर्विवाहोत्तेजक मंडळीनें तिचा पाट लावण्याचें नाकारलें ह्मणून अर्जुनरावांनीं हा तिचा ब्रह्मो विवाह केला. त्यांत "अर्थेच कामेच नातिचरामि" इत्यादि प्रतिज्ञा झाल्या. समारंभास काळे गोरे बहुत लोक जमले होते. आपच्या सुधारकांची ही पितृतीथच ह्मणावयाची! त्याच्या छातीची तरी धन्यच कारण उभयतां स्त्रीपुरुषांच्या हावऱ्या मनास शांत करून उभयतांच्या मनोविकाराची सोय काढून देणें ही कां लहान छाती? या पेक्षां जर आमचे सुधारक मनुष्यमात्राचे अनावर मनोविकार आपापल्या स्वाधीन रहाण्याची करतील तर ते खचितच "भोंगळ व म्याड" या विशेषणास पात्र होतील नाहीं बरें? या पुरुषाच्या छात्या धन्यच खऱ्या! पण याच्या पेक्षांही गंगाजी ताराबाळकरीण, विठाजी सातारकरीण, अंबुजी बडोदेकरीण, इत्यादि मंडळीच्या छात्याची किती तरी धन्य मानावी, व त्यांच्या औदार्याची किती वाखाणणी करावी. पु. वै.

चटकचांदणी.

ह्या पुस्तकांत खरोखर दहा कपटी व साहसी स्त्रियांच्या मनोरंजक व सुरस अशा १० गोष्टी आहेत याची किंमत (४) आणे, ट० ख० अर्धा आणा किंमती बद्दल अर्धी आणा दराचो ९ टिकिटें पाठवावीं. पुस्तकें मुंबईंत इंदुप्रकाश छापखान्यांत अगर खालीं सही करणाराकडे विकत मिळतात.

विनायक भाई खत्री.

ठि०:—सोनार आळींत इंदुप्रकाश छापखान्या समोर घर नंबर ३० मुंबई

दामोदर काशिनाथ काळे आणि कंपनी यांचा दवाखाना.

या ठिकाणीं मनुष्यांचे व गुरांचे [illegible]रोगांवर औषधें मिळतात.

औषधें घेण्यास फार सुलभ आहेत. कोणत्याही रोगांवर वैद्य व अलोपाथिक डाक्तर ज्यीं औषधें देतात त्याहून आमचे जवळ असलेल्या औषधांनीं फार लौकर चांगला व फार वेळ टिकणारा गुण येतो.

पटकी, मुळव्याध, परमा, आम्लपित्त खरूज, पैण, नायटे, खवडे, हिवताप, संधिवायु, दमा व खोकला, भगंदर, लहान मुलांचें आंगांत येणें, मुलांचे पोटांतील डबा, गरोदर अवस्थेंतील ओकारी, बाळंतरोग व इतर प्रकारचे माणसांचे सर्व रोग यांजवर उत्तम गुण देणारीं औषधें आह्मीं आमचे दवाखान्यांत ठेविलीं आहेत.

गुरांचे रोग—पटकी, लाळ, खेसणें, पाठीला लागणें, पोट फुगणें, गळा सुजणें, आबरक्त, आंचळांतून रक्त येणें, क्षतें, पोटांतील कृमी, ज्वर व इतर सर्व रोग यांजवर या दवाखान्यांत औषधें ठेविलीं आहेत. गाई, म्हैशी, हेले, बैल, कुत्रीं, मांजरें, बकरी, यजनावरांचे सर्व रोगांवर आह्मीं औषधें ठविलीं आहेत.

या दवाखान्यांत रोग्यांना औषधाबद्दल थोडी किंमत द्यावयास लागेल.

बाहेर गांवीं राहणारे लोकांना आपआपले रोगाची हकिकत लिहून कळविली असतां माफकदरानें त्यांस अभिप्राय मिळेल औषधें मागविली असतां जीं औषधें आह्मीं पाठवूं त्यांजबरोबर औषध घेण्याचे माहितीचा कागद पाठवूं.

वर लिहिलेल्या कित्येक रोगांवरील औषधाचे एका कुपींत पांच मनुष्यांस पुरण्याइतकें औषध असेंत.

जे रोग व ज्या रोगांना बरें करण्यास वेळ लागतो अशा रोगांनीं पिडलेल्या लोकांस त्यांची मर्जी असेल तर ठराव करूं. ठरावाची जी रकम ठरेल त्यांपैकीं कांहीं आगाऊ द्यावी लागेल.

"हा दवाखाना उमरावती येथें भुसार दरवाज्या बाहेर मिस्टर प्रल्हाद नारायण जोग वकील यांचे वाड्यांत खालचे दिवाणखान्यांत आहे"

उमरावती मेडिकल हॉल.

ता० २४–१०–८८

दामोदर काशिनाथ काळे

आणि कंपनी.

☞ हें पत्र आकोला येथें कै० बा० खंडेराव बाळाजी फडके यांचे "वऱ्हाडसमाचार" छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनीं छापून प्रसिद्ध केलें.

सहामाही " २ " ८
सालअखेर " ७ " १०८
किरकोळ अंकास.................४
नोटीशीबद्दल.
१० ओळीचे आंत रु० १
पुढें दर ओळीस ०-१-६
दुसरें खेपेस.......०-१

Six monthly.......
Single copy.......
Advert.
Below 10 l.
Per line over
Repetition perline.

वऱ्हाडसमाचार.

THE BERAR SAMACHAR.

VOL XXII — AKOLA MONDAY 26 NOVEMBER 1888 — NO. 46

वर्ष २२ — अकोला सोमवार तारीख २६ माहे नोव्हेंबर सन १८८८ इ० — अंक ४६

K. B. RELE AND CO.'S MOST EFFICACIOUS.

PREPARATIONS

के.बी. रेळे कंपनीचीं अति स्वस्त व गुणकारी, रामबाण औषधें.

१ धातु पौष्टिक शक्तिवर्धक गोळ्या.

शरीर निरोगी सदृढ करणाऱ्या गोळ्या ह्याच आहेत. अति श्रमानें व हरएक दुसऱ्या कारणांनीं झालेली क्षीणता, मुखावरची निस्तेजता, पांढुरता, मनाची उदासीनता, जीर्णज्वरानें, हगवणीनें, खोकल्यानें झालेली क्षीणता, स्वमावस्था, मस्तकशूळ, कटीशूळ, निद्राभंग, गंडमाळा, क्षयरोग, रजस्वलास्त्रीमध्यें पोटांत दुखणें, धातु जाणें, वाईट स्वप्नें पडणें, हीं ह्यांच्या सेवनानें, नाहींशीं होऊन तांडावर टवटवी येते. मज्जातंतूंत तीव्रता येऊन स्मरण शक्ति वाढते. काम व अभ्यास करण्यास उल्हास येतो. तोंडास रुचि येऊन भूक लागते. पाचनशक्ति वाढते. प्रत्येकानें ह्याचा अवश्य अनुभव घ्यावा. किं० १२ आणे.

२ परम्यावर खात्रीचें वस्ताद औषध.

हें निर्दोष अत्युत्तम खात्रीचें गुणकारी आहे. लघवीची जळजळ, ठणक, धातु जाणें ही तात्काळ बंद होतात. परमा किती ही जुना व हट्टी असला, तरी निश्चयात्मक बरा होतो. किं० १ रु०

हाडांत बसणारी इ० खोकले अचूक बरे होतात. किं. १२ आणे.

८ तापावर रामबाण औषध.

हिंवताप, पाळीचाताप, अंतरताप, जीर्णज्वर, ह्यांवर तर हें रामबाण आहे. जंगल किंवा म्याले रियल नांवाच्या तापावर हें वस्ताद आहे. ह्यानें भूक लागते. अन्न पचतें. किंमत १२ आणे.

९ अजीर्ण, अतिसार, ह्यांवर औषध.

अजीर्ण, अतिसार, संग्रहणी, अग्निमांद्य, आमरक्ताची व साधी हगवण इ० बंद करण्यांत हें कधींच मागे हटलें नाहीं. किंमत १२ आणे.

ह्या औषधांच्या गुणाविषयीं ज्या अनेक सर्टिफिकिटा मिळाल्या आहेत त्यांपैकीं एकाचा सारांशः—

"के. बी. रेळे यांस लिहावयास अत्यानंद वाटतो कीं, मजकडे पाठविलेलीं सर्व (वगैरे) * * * औषधीं मी लक्षपूर्वक तपासून पाहिलीं. तीं फार गुणकारी असून निर्दोष आहेत.

(सही) डाक्टर वि. वि. गोखले, एम. ए. एम. डी."

सूचना— अनुपानाचा कागद औषधा बरोबर ... धाडले जाईल. बेणारास चांगलें कमिशन ...

[Ornamental box: वऱ्हाडसमाचार.]

मिती कार्तिक वद्य ८ शके १८१०

मानवी प्राण्याचें कर्तव्य.

(मागील अंकावरून पुढें चालूं.)

आतां उत्तरार्धांतील उदाहरणें वरील उदाहरणांशीं तुलना करून पाहतां अगदीं भिन्न प्रकारचीं आहेत. वरील उदाहरणें केवळ अशानें बद्ध झालेला जो जीवात्मा त्याची तृप्ति करणारीं होत. परंतु सांप्रतचीं उदाहरणें अशीं आहेत कीं ज्यांत जिवात्मा निरिच्छ होत्साता परमात्म्याची तृप्ति करून त्याच्याशीं अभेदत्वानें राहून आपलें समाधान करून घेतो. अशा प्रकारचीं उदाहरणें श्रीज्ञानेश्वर, एकनाथ व तुकाराम इत्यादि सत्पुरुषांचे कृत्यांत दिसून येतात. ज्यांनीं आपले चिदाकाशांत ...ंत सूर्य मालिकासह संपूर्ण महदाकाश साठविलें होतें व ह्याच करितां त्यांनीं अंतर सात्त्विक व त्रिकालज्ञान प्राप्त होऊन ते केवळ ईश्वर कर्तें पंच महा भुतांचीही गती कुंठित करण्यास समर्थ होते परंतु तसा प्रकार द्वारविश्वास निगांतील अज्ञलोकांस भ्रांति होऊन विश्वाचें व्यापारास अडथळे ध... सारखें ...ंद लोकांस ...

सातीं सुबोध करून त्याची अभिरुची स्वानुभवानें जगास लावून देणें हाच मार्ग होय.

सारांश कर्तव्य काय आहे याविषयीं सत्पुरुष रामदासांनीं म्हटलें आहे.

" देह त्यागिता कीर्ति मागें उरावी "
" विचारें मना हेंचि क्रिया धरावी "

शिक्षक समाज,

सोमवार, ता० १९ नोंवेंबर १८८८
(सकाळीं ११—१वाजे पर्यंत.)

१ मेहेरबान डैरेक्टर साहेब यांनीं शिक्षक समाजाचें कामास सुरवात करतानां भाषण केलें त्याचें तात्पर्यः—

" आज एक वर्षा नंतर फिरून आपण सर्वजण एकत्र जमलों या बद्दल मला मोठा आनंद वाटतो. या समाजाचे हातून आजवर महत्त्वाचीं कामें झालीं नाहींत असा कित्येक लोकांचा जरी आक्षेप असला तरी आपण सर्व एक ठिकाणीं जमून परस्परांचे विचार परस्परांस कळविले या योगें आपला पुष्कळ फायदा झाला आहे असें मला खास वाटत आहे चांगल्या समागमाचा चांगलाच परिणाम होतो या नियमास अनुसरून आपणांपैकीं जे कित्येक विद्वान व अनुभविक शिक्षक या समाजांत आहेत त्यांच्या गोड्या सहवासानें देखील आपलें पुष्कळ हित होण्या सारखें आहे. हल्लीं सरकारी शाळांतून नीतिशिक्षणाच्या संबंधानें योग्य बंदोबस्त नाहीं असा बोभाटा हिंदुस्थान सरकारचे कानावर गेला आहे आणि शाळेतील विद्यार्थ्यांच्या आंगीं नीतीचे व श्रेष्ठ जनांविषयीं सुपूज्य व पूज्य बुद्धि कमी होत चालली होते त्या...

शाळांतून आल्या त्यांचीं व त्या लिहिणाऱ्या विद्यार्थ्यांचीं नांवें कळविण्यांत आलीं आणि बक्षिसाच्या रकमा त्या त्या विद्यार्थ्यांस पोहोंचत्या होण्या करितां त्या त्या सर्कलाचे अध्यक्षांचे स्वाधीन कराव्या असें ठरलें. बक्षिसें मिळविणाऱ्या विद्यार्थ्यांचीं नांवेंः—

इयत्ता ६.

नांव.	शाळा.	बक्षीस रु०
१ विनायक चिंतामण	पा. अं. व्ह. मलकापूर	३
२ नूरमहंमद	खामगांव	३
३ महादेव बापूजी देसाई	उमरावती	३
४ गोविंद व्यंकटेश	तळेगांव	३

इयत्ता ४.

१ नारायण शंकर	खामगांव म्यु. स्कूल	२
२ हरी पांडुरंग	म. शा. पिंपळगांव काळे	२
३ बाबाराव बळी	" रायपूर	२
४ गोपाळ वामन	अं. व्ह. स्कूल मलकापूर	२
५ वामन महादेव	म. शा. उमरखेड	२
६ दाद्या सय्यद	" मालेगांव	२
७ धानोराव दसराजी	" सिंदखेड	२
८ रामचंद्र लक्ष्मण	अं. व्ह. छा. इलिचपूर	२
९ रामा लक्ष्मण	" तळेगांव	२
१० खंडेराव यादव	म्यु. स्कूल उमरावती	२
११ परशराम विठोबा	म. शा. माणिकवाडा	२
१२ फकिरा सितु	" दिग्रस	२

२ या पुस्त्या पास देऊन त्या मंडळीस दाखविण्यांत आल्या व सन १८८९ साला करितां ही याच नियमावर बक्षिसें देण्यांत यावीं असें ठरलें.

३ पुढील साला करितां उर्दू शाळांतील चवथ्या इयत्ते मधून जे विद्यार्थी उर्दूंत पुस्त्या पाठवितील त्यांपैकीं २ पसंत करून त्यांस प्रत्येकीं ... रुपये बक्षीस द्यावें असें ठरलें.

१००		खराबद्दल बक्षिसें.
नवीनसालीं येणारी १५		
वर्गणी		समाजाच्या चार
८		दिवसाबद्दल खर्च
सेव्हींग बॅंकमधील ५		टपालहशील
—— व्याजाची रकम		
३६१-९-९ एकूण जमा	३	कागदशाई वगैरे
	१०	रसायन प्रयोगा
	——	करितां
	६९	एकुण खर्च.
	२९२-१-९	शिलक पेसत सालाकरितां.
	३६१—९—९.	

या शिवाय दुसरी एक रकम खर्चाच्या बाबतींत अर्धांक बाळण्याचें ठरलें. ती ही की समाजाची होणारी कामें व निबंध वगैरेची माहिती सर्वांस पाहिजे तशी वचण्यास मिळत नाहीं. करितां समाजाचे सर्व प्रोसीडिंग व त्यांत वाचलेले निबंध हीं पुस्तक रूपानें एकत्र करून हीं पुस्तकें प्रत्येक मेंबरास १-१ या रितीनें वाटावीं या कामाकरितां ५० रुपये पर्यंत खर्च करण्याचें बहुमतानें ठरलें.

सन १८८९ साला करितां व्यवस्थापक सभासद निवडले गेले त्यांत गुदस्त सालचे सर्व सभासद असून शिवाय तळेगांव, कारंजा इलिचपूर छावणी, शेगांव, आकोट व देऊळगांव राजा येथील आंग्लोव्हर्न्याक्युलर शाळांचे हेडमास्तर हीं असावे असें ठरलें. त्याच प्रमाणें पुढील समाज उमरावतीस भरणार त्याकरितां सेक्रेटरी उमरावतीचेच असून ते रा. रा. लक्ष्मण कृष्ण चिपळुणकर फ० अ० हायस्कुल उमरावती व रा. रा. श्रीधर रामचंद्र पिंपळे हेडमास्तर आं. व्हर्न्याक्युलर स्कुल उमरावती हे ...

कीं शिक्षक व इतर लोक स्त्री शिक्षणा संबंधा नें नुसतें तोंडानें बोलतात परंतु हातानें कृती- मुळींच करून दाखवीत नाहींत. याकरितां त्यांनीं अगोदर आपल्या मुली व इतर व स्त्री- वर्ग, आस पास लेखन वाचन शिकवून इतर लोकांस चांगलें उदाहरण घालून द्यावें म्ह- णजे त्यांचा उपदेश दुसऱ्याच्या मनावर अ- धीक मजबूत रीतीनें ठसेल. यावर कित्येक मं डळींचीं बरीच आवेशाचीं भाषणें झालीं व शेवटीं प्रत्येक शिक्षकानें स्त्री शिक्षणा करितां आपल्या कडून होईल तितकी खटपट करणें अवश्य आहे असेंच सर्वानुमतें पसंत झालें.

शारीर शिक्षणा संबंधानेंही बराच वाटा- घाट झाली. कित्येक शिक्षकांचें मत शारीर शिक्षणांत नैपुण्य दाखविणाऱ्या विद्यार्थ्यांस इतर विषया प्रमाणें सर्वत्र बक्षीसें द्यावीत अ- सें दिसून आलें.

कोणत्या शाळांतील शिक्षकांनीं मुलांनवळून नेहमीं अंग मेहनत करवून घ्यावी व ती करी- त असतां त्यांजवर देखरेख ठेवावी व होईल तोंपर्यंत प्रत्येक मुला नबळून अशा मेहनत घेत जावी. ज्या शिक्षकांचीं मुलें शाळेंत आ- हेत त्यांनीं आपल्या मुलां कडून घरीं नम- स्कार वगैरेच्या रुपानें अंग मेहनत करवावी. हे व या सारखे दुसरें अनेक उपाय अनेक शिक्षकांनीं सुचविले व ते एकंदरीनें समाजास पसत पडले.

यावर मे. अध्यक्ष साहेब यांनीं आपल्या नेहमींच्या शिरस्त्या प्रमाणें उपदेशपर व मनोरंजक असें भाषण करून शिक्षक समा- जाची समाप्ती केली.

(दुपारी ३॥--१)

१ शिक्षक समाजाचे सेक्रेटरी व ई स्पेक- टर मंडळाचे सेक्रेटरी यांनीं आपापले रिपोर्ट वाचून दाखविले.

२ राव बहादूर डायरेक्टर साहेब यांनीं रिपोर्टांतील सर्व मुद्यांवरसुंदर, गहन विचारा- नें भरलेलें व बोधपर असें भाषण श्रोतजना- च्या मनावर ठसा उमटेल असें केलें.

शिक्षण... माजा कडून इन्स्पेक्टर मंड ळी कडे विचार करण्या करितां पाठविले

प्रशस्तमनाचें लक्षण आहे याकरितां माझ्या भाषण ज्यांस कडू लागेल त्यांनीं त्याबद्दल मला क्षमा करावी.

हल्लींपर्यंत नीति या विषयांवर बरीच च- र्चा झाली व कित्येक शिक्षकांनीं आम्हीं अमु- क रीतीनें नीति शिकवितो व अमुक रीतीनें वागतों वगैरे बोलून दाखविलें. माझा असा प्रश्न आहे कीं ज्या रीतीनें येथें नीति शिक्ष- णावर धडा शिकवून दाखविला असें शिक्षक सर्वच आहेत काय? दोन चार शिक्षकांनीं आ- म्ही अमुक अमुक रीतीनें नीति शिक्षण देतों असें म्हणून दाखविलें. यावरून सर्वच शिक्ष- क तशा रीतीनें वागत असतील असें आपण समजतां काय? मी आपल्या अनुभवावरून खात्रीनें सांगतों कीं असे शिक्षक फारच थोडे आहेत. वाचनाच्या क्रमिकपुस्तकांत नीतिपर धडे पुष्कळ आहेत; तेवढेच नीट शिकविले म्हणजे नीति शिक्षणास पुष्कळ मदत होईल या गोष्टी खऱ्या आहेत, परंतु हे धडे ज्या रीतीनें शिकविलें पाहिजेत त्या रीतीनें शिक विणारे शिक्षक फारच थोडे आहेत.

नीति शिक्षण हें भूगोल इतिहास गणित इत्यादि शास्त्रीय विषयां प्रमाणें शिकविण्याचे नव्हे. बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार, भागाकार इत्यादि गोष्टी ज्या प्रमाणें मुलांनकडून पाठकरवून घेतां येतात त्या प्रमाणें नीतिचीं सूत्रें नुसतीं पाठ करवून घ्यावयाचीं नव्हेत. त्यांचा अर्थ मुलांस समजावून दिला म्हणजे शिक्षकांचें काम झालें असें समजूं नये. आम्ही मुलांस नीतिशिक्ष- ण देतों असें ज्यांनीं ज्यांनीं म्हणून दाखविलें आहे तें जर अशाच रीतीनें देत असतील त र त्यांनीं खूप समजावें कीं हें नीति शिक्षण नव्हे. झाडांस हवा पाणी उजेड ही अवश्य लागतात व तीं त्यांस हवीं तशीं मिळालीं म्हणजे जसें त्यांच्या आवरणा वरूनच दिसू न येतें त्याप्रमाणेंच नीतिशिक्षणाचें आहे. आम्ही मुलांस नीति शिक्षण दिलें आहे अशीं डिमकी वाजविण्याची मुळींच जरूर नाहीं. त्यांच्या आचरणावरूनच सर्व दिसून येतें. मुलांची वागणूक ज्या रीतीची असेल तीवरू- नच त्यांला नीति शिक्षण कसें मिळालें आहे हें ... कळतें. फक्त नीतिपर धड्यांच... ... स समजावून दे

शाळ्याच्या कित्येक गोष्टी माझ्या पहाण्यांत आल्या आहेत. कित्येक शिक्षक खरें कारण न दाखवितां रजा घेतात व पुढें "अमुक अमुक मास्तर रायबहादूरसाहेबांच्या कारखान्यांत नोकरीस राहिले आहेत व त्यांची जागा खा- ली आहे ती मला द्यावी" असा दुसरा ए- खाद्यानें अर्ज केला म्हणजे खरें कारण बाहेर पडतें. अशी घडघडीत अनीती मुलांस नर दिसत आहे तर नुसत्या नीतिपरधड्यांच्या अर्थानें काय होणार आहे? शिक्षकानें नेहमीं ध्यानांत ठेविलें पाहिजे कीं प्रत्येक मुलगा आपलें वर्तन फार बारकाईनें पहात असतो. जेथें मुलांस मास्तरचें अनीतीचें वर्तन दिसून येत आहे तेथें त्या नीति शिक्षणाचा काय उपयोग? जेथें परीक्षेच्या वेळीं मुलें एकमे- कांची कापी करितात व शिक्षक ही तोंड फिरवून कानाडोळा करितात तेथें आम्ही नीति शिक्षण देतों असें कसें म्हणतां येईल? शाळें- तमुलांना जें नीति शिक्षण मिळालें त्याचा ठसा त्यांच्या आयुष्यभर कायम राहिला पा- हिजे. मुलानें शाळा सोडल्यावर त्याचें दुर्व- र्तन जर आम्हांला दिसून येत आहे तर तें नीति शिक्षण कसलें? मी वर जीं उदाहरणें दिलीं त्याला अपवाद कित्येक मास्तर आहे- त व असे मास्तर आहेत म्हणूनच आमच्या शाळा खात्याची शिस्त चांगल्या रीतीनें चा- लली आहे. तथापि अशी घडघडीत व्यंगें जों पर्यंत दिसून येत आहेत तों पर्यंत आम्ही नीति शिक्षण देतों व आमच्या अंगीं वास्त- विक नीति आहे अशी व्यर्थ श्लाघा काय उपयोगी?

दुसऱ्या एका शिक्षकानें म्हणून दाखविलें कीं जिला वास्तविक नीति म्हणतात ती आमच्यांत आहे मात्र बाह्य नीति म्हणजे पाश्चात्य वगैरे लोकांत जी सांकेतिक नीति दिसून येते ती ना- हीं. मी म्हणतों बाह्य नीति व अंतर नीति यांच्या संबंधानें दुसऱ्या लोकांचें उदाहरण घे- ऊन आपली नीति चांगली व त्यांची वाईट असा वाद करण्यांत काय अर्थ आहे? आप- ल्या अंगीं वास्तविक दोष आहेत तर अगोद र ... नंतर पराक्यांस दोष द्यावा. ... ... आहे ते ...

शाळेंत कां आला नाहीं हें विचारलें म्हणजे सर्व खरें कळतें. त्याच प्रमाणें मुलाची वाग णूक घरीं कशी असते हेंही मास्तरानें शोधून काढिलें पाहिजे. आईबापांनवळून याची माहि ती शोध केला असतां मिळेल. बाहेर मुलांचें वर्तन कसें असतें याची चौकशी ठेविली पाहि जे व शाळेंत असतां मुलावर जसें लक्ष ठेव- ण्याचें तसेंच बाहेर असतांना ठेवलें पाहिजे.

अलीकडे मुलांस आम्ही आईबापांपेक्षां व गुरूपेक्षां शहाणें आहों असें वाटूं लागतें. सांप्रतच्या काळमानाप्रमाणें पित्यापेक्षां कैंवा गुरूपेक्षां विद्यार्थी अधिक ज्ञानी व वि- द्वान असणें साहजिक आहे. तथापि मुलगा कितीही विद्वान झाला तरी आपले गुरू किं- वा आईबाप यांचा अपमान करण्याचा अधि- कार त्यास येत नाहीं. मुलगा असें करील तर तें अनीतीचेंच लक्षण आहे असें समजावें. विद्यापासून विनय उत्पन्न झाला पाहिजे. व तो होईल तरच ती खरी विद्या. ज्या मु- लाला पुष्कळ विद्या मिळाली असतांही त्या- च्या अंगीं विनय नाहीं तर त्याला नीतिशि ण मिळालें नाहीं असें खास समजावें.

The Berar Samachar

MONDAY NOVEMBER 26, 1888.

YOUNG INDIA.

"Young India" the name whereby the rising generation of this country has been designated is an expression of such ambiguity and vagueness that some use sneeringly of the enlightened generation as expressive of the low habits and tastes which are to be seen in a certain class of our young countrymen; while others, in their application of it, connote some of those bright traits of mental and moral worth associated with the character of the rising generation. Used so differently, it has been a matter of doubt whether the name is expressive of contempt or praise. The fact, however is, "Young India" instead of being one class comprensible under posed for the most part of men who have learnt arithmetic well enough to calculate the highest percentage of profit with the least possible distribution, have the selfishness of Government before them to exclude young India from rising to their own level or welth and importance. Thus excluded on all sides, young India finds his education and intelligence confined in subordinate spheres of usefulness which neither excite his ambition nor feed his intellect. And thus some are engaged as school masters, dradging life through in a wearisome and unremunerative task; some are employed as editers, reporters and writers of pamphlets and books disseminating Western or Eastern notions at their master's will with pockets empty of the last rupee, and minds full of the most recent ideas; some manage their own or paternal small farms and estates with notions formed and matured on state policy and government; many are bankers and petty dealers of commerce; and many more are sank in the drudgery of clerkship plodding through life on a salary of Rs. 20 or 40 a month—with heads full of Bacon and conic sections! A position like this is but a temptation to Young India to pervert his education to misrepresent the Government, if not actually to resist it. The school affords an ample field to Young India for the exercise of his natural acumen, but when he is out of it the world at once blunts it, and this is as doubly heart rending to him as losing what one has once laboured to acquire and perfect. Had the Native mind been curbed after the fashion of an Austrian or Papal Government, it would have been one thing and British Government would have seemed consistent with the meanness of native exclusion from posts of emolument and dignity, but after having educated the Young India, to deny him all exercise of his education is to inflict a cruel wrong—wrong which is excusable neith... state for a few thousand favourites of the alien race, does, without doubt, imperatively call for a total reconstruction, and this, it not attended to in time, will, at no very distant date, as History unerringly teaches, give rise to discontent which is utterly to be deprecated. But as it is for the present, the most intelligent of the Indians, astutely denied every carrer, can not rise from his desk or kachery to administer a province lead an army to a glorious victory, or rivet attention, even when he does not persuade in a state council. The genius of an Akbar and the talents of a Todarlmal Nana Phadanavis or Rama Shastree are, under the present levelling system, wrecked in the process of quill driving, book keeping or thief catching!

POVERTY OF THE PEOPLE.

For years past independent English authorities have been warning a heedless Government that India is being gradually brought to the brink of insolvency. Mr. Hyndman raised the cry nearly a decade ago, and since then Mr Dadabhai Naoroji has proved by the aid of statistical information derived from the records of the Government that there is undoubted poverty amongst the masses. Lord Dufferin caused only a few months ago an enquiry into the existence and extent of the complaint, but we feel it our duty to say, that the enquiry was not as satisfactorily conducted as it ought to have been. An obscure paragraph in an inspired journal which is literally "boycotted" by the educated natives of India was all the intimation which the public received of the institution of enquiry. District officials already groaning under the weight of hard work were peremptorily ordered to submit a report on the economic condition of the people entrusted to their care, within a specified date. It was hardly a fault of theirs, if under such circumstances they should have performed their duties in a most perfunctory manner. What else could

... is rumoured
... will arrive next
... on of deferr-
... will remain

NO-
... made
... from
... of the
... mir, to be
... assigned

..., Officiating
... and Officiating
..., to be Judicial
... Hyderrbad Assigned

... the
... Secondly,
... been instructed to iustitute an enqury into the facts and circumstances under which the population of one part of the contry migrates into another part. Thirdly, the condition of the agricultural population in all parts of India has also been made the subject of an enquiry, and has been discussed at a conference of the heads of the Departments of Land Records and Agriculture. Lastly officers representing the most crowded tracts were invited to the Central provinces and Burma to discuss with the local authorities the procedure which should be adopted to facilitate inland emigration.

We must say we are not at all satisfied with this enquiry. It was necessary that it should ... conducted with care and labour an... prefec... immaterial a to whether ... was ...rought to a ...nination befo... he laying down of office by the aug... ersonage at whose initiative it had ... instituted. The question is one of ... e very gravest importance, and public would not have cared how long the enquiry was con-

... ounced in our last issue the Educational Conference held sittings here from Monday the 19th Instant to 22nd instant. Upwards of a hundred teachers from different parts of the province together with the Educational Inspector and all the Deputy Educational Inspectors except that of Wun District had assembled together for the purpose. The Director of Public Instruction opened the proceedings with a speech in which he welcomed all the members present and expressed satisfsction at the good progress which the conference was making every year. As usual there were several class teachings, essays and speeches and the various performers acquitted themselves creditably. Prominent among these was Mr. Tilak who taught moral lessons from a piece of poetry in the Marathi 4th book; Mr. Abaskhan, who gave an interesting lecture in Urdu on the "behaviour of teachers; and Mr. Date ... a paper on the ·Vedas and ... I,, ...ion of 1... at the times ... important suggestions ...

...ला वऱ्हाडसमाचार ता...

आणि समाज समाप्ती समयाचे. राव बहादुर नठार यांचें भाषण ही दोन्ही भाषणें सुरस, बोधपर व आवेशाचीं झाली दुसरी कडेस दिलीं आहेत.

रा. ब. श्रीराम भिकाजी नठार, डायरेक्टर आफ पब्लीक इन्स्ट्रक्शन्, वऱ्हाड, यांनी मांन समाप्ती करितांना केलेलें भाषणः—

मला वाटतें आज जेवढा मोठा स भरला आहे तेवढा समाजाची स्थापनसें ह्या पासून कधींच भरला नाहीं. या हे मी समजतों कीं लोकांत विद्येची गोडी ता दिवस अधीक अधीक वाढत चालली से व या वरून मला तर होईलच परंतु ज्यां ज्यांना आपल्यामध्यें विद्या वृद्धि व्हावी स वाटत असेल, जे जे विद्या वृद्धीच्या का... कळकळ घेऊन झटत असतील त्या मोठा आ... आनंद झाल्या वांचून रहाणार शाळा खात्याचा ... ज्याशीं संबंध आहे गृहस्था शिवाय दुसरे पुष्कळ ... हस्य आज येथें जमले आहेत. त्या पैकीं कित्येक तर केवळ आजच्या प्रसंगा करितांच आले आहेत तेव्हां त्या सवाचा मी फार आभारी आहे. आतां शिक्षक समाज व परीक्षक मंडळीयांच्या सेक्रेटरीनें आपआपल्या कामाचे जे रिपोर्ट वाचले त्या वरून समाजांत झालेल्या कामाची माहितीं आपल्यास झालीच असेल. परंतु नुसत्या रिपोर्टा वरून समाजांत जीं जीं महत्वाचीं कामें झालीं त्या बद्दल मंडळीस किती श्रम करावे लागले असतील हें पूर्णपणें कळून येणार नाहीं. मला वाटतें हीं सर्व कामें इतक्या उत्तम रीतीनें शेवटास नेण्यास त्यांस फारच श्रम करावे लागले असतील. पहा या ४ दिवसांत मंडळींनीं कितीं महत्वाच्या विषयां विषयीं विचार केला. नीति शिक्षण, शारीर शिक्षण, स्त्री शिक्षण असल्या विषयांचा ऊहापोह केला. हे सर्व श्रम नुसत्या रिपोर्टा वरून कळावयाचे नाहींत. यास्तव त्या बद्दल मी दोन शब्द बोलतों.

नीतिशिक्षणा विषयीं सध्यां जिकडे तिकडे चर्चा सुरू आहे. सध्यां शाळांत नीतिशिक्षण मिळत आहे तें बस्स नाहीं ही गोष्ट हिंदुस्थान सरकारच्या काना पर्यंत ... न त्यांनीं

...थीचा विचार करण्यास मदत केली त्या स... फारच श्रम झाले असतील करितां त्यांचे आभार मानिले पाहिजेत. त्याच प्रमाणें ज्यांनीं ज्यांनीं येथें निबंध वाचिले किंवा भा... केलीं किंवा वर्ग शिकवून दाखविले त्यांही फार श्रम करावे लागले असतील. हीं कामेंही यंदा फार चांगलीं झालीं. उदाहरणार्थ मि. टिळक यांनीं माझ्या आयत्या वेळच्या सूचनेवरून थोडक्यांच वेळांत तयारी करून नीतिपर धडा शिकवून दाखविला. ही त्यांची शिक्षण पद्धती इतकी सुरेख होती कीं हें शिकविणें इतकें उत्तम वठेल असें मला वाटलें नव्हतें. वाचन पुस्तकांत बोधाच्या अनेक गोष्टी आहेत. चांगलें वर्तन ठेवणें षड्रिपु जिंकणें, सत्संगती धरणें आईबापांच्या आज्ञा पाळणें इत्यादि बोधाच्या गोष्टी मुलास शिकवितांना त्या किती मनोवेधक रीतीनें शि... दाखविल्या. मागें गेलेल्या नीतिपर ध... सर्वोत्कृष्ट ... मुलांस आठवण देऊन त्यांचें स्मरण त्यांची ... नीति शिकविली असतां मुलांचे मनावर ... नीतीचा ठसा किती बरें ... हें काम त्यांनीं उमटेल! सारांश ... वर्तन नीतीचें फार चांगलें केलें. म... आहे हें मी असावें ही गोष्ट तर निर्विवाद ... नीतीचें वर्तन तर सांगणें नको. मुलापुढें नेहमीं ... नीती शिकविलीच पाहिजेच आहे पण त्या बरोबर ... ठेऊन विलीही पाहिजे. नुसतें चांगलें वर्तन ... अज्ञान मुलांस नीती कळावयाचें नाहीं. ... व त्याचें उदाहरण हीं बरोबरच पाहिजेत. दुसऱ्यांनीं आपापलीं कामें फार उत्तम करून दाखविलीं. मी फक्त ऐकत होतों परंतु ज्यांनीं ज्यांनीं करून दाखविलें त्यांस किती श्रम घ्यावे लागले असतील!

ग. रा. रोहणखेडकर यांनीं वनस्पति शास्त्र या विषयावर व्याख्यान दिलें. हा विषय शास्त्रीय असतांही त्यांनीं तो किती सोप्या सुरस व मनोरंजक रीतीनें प्रतिपादित केला हें मी सांगणें नको. यावरून आमच्यांतही असे लोक आहेत ही मोठी आनंदाची गोष्ट आहे.

मि. दाते यांनीं आपली पूर्वींची माहिती ... आपणांस करून दिली. आपली ... विद्वान होते कशी ... आपले लोक किती ...

... ते ... णेल की ... हल्लीं लोका... शिकण्याची इच्छा अ... आहे. तरी हल्लीं देखील ... दिसून येते. असें जरी ... ग आम्हांस ... त्या करितां ... ह्मणणें ... प्रथम ... ... हेती ... पूर्वी ... न होते

पिण्यास सवड आहे अशा विद्यार्थ्यांस आम्हीं विद्या देतोंच परंतु मोलमजुरी करणारे व इतर लोक कीं ज्यांना पोटपाण्याच्या संबंधानें दिवस भर गुंतून गेल्या मुळें फक्त रात्रीच फुरसत मिळणार अशा लोकांस शिक्षण देण्याचें काम मोठें परोपकाराचें आहे हें सांगणें नकोच. व अशी इच्छा आमच्या शिक्षक वर्गानें दाखविलेली पाहून मला मोठा आनंद होतो. परंतु माझें थोडें म्हणणें कींही इच्छा खरी पाहिजे. जेथें सरकारास खरोखर पैसा खर्चावा लागतो तेथें लोकांची इच्छाही खरोखरच पाहिजे आम्हांस पैसा द्या असें म्हणणें सोपें आहे. परंतु त्या पैशा जोगी कृति करून दाखविणें कठीण आहे आकोल्यास कांहीं दिवसां पूर्वी कित्येक लोकांनीं महीना महीना स्वतः वर्गणी भरून शाळा ठेविली होती परंतु झालें काय! पैसा व मास्तर दोन्ही तयार असतां शिकणारे नाहींत. या मुळें ती शाळा बंद झाली. अर्थात आपल्या पैशाची जर चीज होत नाहीं तर उगीच पैसा कां द्यावा असें वाटलें आतां आकोल्या सारखें शहर जेथ वस्ती मोठी व जेथें असे विद्यार्थी पुष्कळ मिळण्याचा संभव तेथें ही दशा मग ईतर ठिकाणीं खेड्या पाड्यांत डोळे झांकून पैसा खर्चणें, ज्या वर कांहीं जबाबदारी आहे त्यास कसें वाटेल याची कल्पना तुम्हींच करा. दुसऱ्या अनेक ठिकाणी १०--१० रुपयांचे मास्तर ठेऊन ... गीं लयास गेले आहेत आतां कोणी म्ह... ह्या फार मागच्या गोष्टी आहेत. ... लागलें आहे व ... वाटूं लागली ... मला तोच दशा ... आहे तरी रात्रींचे व... ...नकांत किंवा आम्हीं ... आम्हांस मुलींच्या खर्च करीत नाहीं असें माझें ... नाहीं. मला वाटतें शिक्षक समाजांत ... फक्त १ रुपया सादील खर्च देण्याची ... जवीज व्हावी अशी मी एक सूचना आली होती ती ठीक होती. आम्ही ग्रँट इनएड देतों ती निकालावर देतों. निकाल चांगला होतो आहे, कुणबी वगैरे ... आहेत, व त्यांस कांहीं येत ... त्यांस दिसून

नाच्या सचनास रुकार दिला असतां असल्या शाळांस उत्तेजन दिल्या प्रमाणें होणार आहे शिवाय अशी परवानगी दिली असतां मास्तर लोक आपल्या फायद्या करितां मुलांच्या शाळेंत मुली खुषीनें व उत्साहानें घेतील; असें करणें मला प्रशस्त दिसत नाहीं. अशा कारण्यानें मुलींच्या शाळा स्वतंत्र होण्यासही अडचण येईल व मुलींच्या स्वतंत्र शाळा पुष्कळ व्हाव्या असें जें एज्युकेशन कमिशनचें मत आहे त्यालाही बाध येईल आतां खेड्या पाड्यांतील लहान लहान एखाद्या दुसऱ्या शाळेंत या नियमास सोडून एखादी मुलगी आल्यास हरकत नाहीं. लहान लहान मुली आपल्या भावा बरोबर शाळेंत येत असल्या तर त्यांच्या योगानें या नियमाचा मोठासा भंग होतो असें नाहीं. एकाच शिक्षकानें दोन तऱ्हेच्या इयत्ता शिकवाव्या हें बरें दिसत नाहीं एवढेंच.

मुलींच्या शाळांत पगारी विद्यार्थीणी ठेवण्या विषयींची सूचना चांगली आहे. एज्युकेशन कमिशननेंही अशी सूचना केली आहे. एज्युकेशन कमिशनचा हेतु इतकाच आहे कीं मुली पुष्कळ दिवस शाळांत रहाव्या, १२ वर्षांहून अधीक वयाच्या मुलींस अधीक दिवस शाळेंत रहातां यावें व त्यांस शिकण्याची गोडी लागावी या करितां असल्या पगारी जागा असाव्या. या कामा करितां पगारी जागा १२ वर्षांवर मुलीं करितां राखून ठेवाव्या असें कमिशनचें ह्मणणें आहे. आपल्या या सूचने पासून फायदा आहे परंतु तो जेथें स्त्रियाचे शिक्षक आहेत तेथें करून घेतां येईल. या करितां हा सूचना मीं अंशतः मान्य करितों. जेथें स्त्रिया शिक्षक नाहींत तेथें वयस्कर मुली पुरुष मास्तरांच्या हातां खालीं ठेवणें प्रशस्त नाहीं त्या पासून कदाचित् भयंकर परिणाम होण्याचा संभव आहे. ज्या शाळांत स्त्रिया शिक्षक आहेत त्या शाळांतून ही व्यवस्था केली असतां चालण्या जोगी आहे. अशा शाळा सध्यां अकोला व उमरावती येथें आहेत तेथें वयस्थ्या इयत्तेंत असल्या जागा ठेवण्यास हरकत नाहीं. तथापि ही गोष्ट त्या त्या ठिकाणच्या मुनासिपालीट्यांवर अवलंबून आहे व या कामीं त्यांचें सहाय मिळण्यास फारसी

१ होता होइल तो प्रत्येक मराठी शाळेस ट्रेनिंग कालेजांत शिकलेला निदान एक शिक्षक असावा; म्हणजे कसरत शिकविण्यास व त्या संबंधीं विद्यार्थ्यांस शिस्त लावून देण्यास त्याची मदत चांगली उपयोगी पडेल.

२ तिसऱ्या, चवथ्या, पांचव्या व सहाव्या ईयत्तांतील विद्यार्थ्यांस इतिहास व्याकरण आणि जमाखर्च यां विषया पैकीं फक्त एक विषय शिकविण्या पुरता शिक्षकांस वेळ असतो, यास्तव प्रत्येक गांवच्या स्कूल कमेटीच्या अनुमतानें यांतून कोणता तरी एक विषय शिकविण्याची शिक्षकास परवानगी असावी, आणि हा जमाखर्च शिकविणें तो त्या त्या पत्तीच्या मगदुरा माफक नियमित केला जावा.

३ उत्तम कसरत करणाऱ्या विद्यार्थ्यांस उत्तेजन येण्या करितां प्रति पतेस एक एक या प्रमाणें बक्षीस पुस्तकें वार्षिक बक्षिस समारंभाचे वेळीं मिळण्याची तजवीज व्हावी.

४ प्रत्येक गांवांस मे. ई. कमिशनर साहेब यांजकडून त्या त्या गांवचीं सिमा वगैरे दाखविणारा नकाशा मिळतो त्याची एक प्रत गांवच्या शाळेस दिली जाण्याची तजवीज व्हावी म्हणजे विद्यार्थ्यांस गांवच्या नकाशांतील सिमा व स्थळ प्रत्यक्ष दाखवून व त्याचा नकाशांतील खुणांशीं मेळ घालून देऊन इतर नकाशांतील त्याच तऱ्हेची माहिती सुलभ पणे करून देता येइल.

५ मुख्य शिक्षक समाज भरण्याचे अगोदर प्रत्येक तालुक्यांतील मोठ्या शाळेच्या ठिकाणीं जो पांट समाज भरेल त्यांत तालुक्यांतील सर्व पांट शिक्षक समाजाचे अध्यक्षांस येण्याची परवानगी मिळावी. आणि हा तालुक पांट शिक्षक समाज भरण्याची तारीख ए॰ आठवडा पुढें लावावी.

यंदाच्या शिक्षक समाजांत रा. रा. विष्णु मोरेश्वर महाजनी, एज्युकेशनल इन्स्पेक्टर वऱ्हाड, यांनीं नीति शिक्षणावर केलेलें भाषणः—

मी आतां जें कांहीं बोलणार तें नेमलेल्या कीपैकीं बहुतेकांस आवडणार नाहीं कारण आपल्या भाषणांत पुष्कळ कडू बोलणार आहे. तथापि कडू बोलण्याची इच्छा होणें हें एक नातीच व असा होल [illegible] हीं अर्थ नाहीं. मुलगा मोठेपणीं च[illegible]ला, त्याची वागणूक चांगली असली म्हणजे याला लहानपणीं खरोखर [illegible] चांगलें मिळालें आहे [illegible] दिसून येतें या करितां [illegible] आपल्या हाताखालून जीं जीं मुलें गेलीं आहेत त्यांपैकीं किती चांगलीं निपजलीं याचा आढावा [illegible] नंतर सांगण्यास तयार व्हावें. तों कोणत्याही प्रकारें बढाई करण्याचा त्यास मुळींच अधिकार नाहीं.

एका शिक्षकानें असें सुचविलें कीं दुसरीं कामें पुष्कळ असल्या कारणानें नीति शिक्षणाकडे पाहिजे तेवढा वेळ खर्चिता येत नाहीं. याकरितां आरोग्य रक्षणाचें पुस्तक शिकविण्यास जसा निराळा वेळ ठेविलेला असतो तसाच नीतिशिक्षणा करितां दररोज कांहीं वेळ कायम करून ठेवावा. परंतु यापासून काय होणार!

झाडाला हवापाणी, उजेडही अवश्य पाहिजेत, परंतु हीं कांहीं वेळ घोट घोट दिलीं तर चालेल काय? यांचा पुरवठा सतत पाहिजे. एकच वेळ मिळाल्यानें होत नाहीं. "मी आतां नीति शिकवितों बरें" असें सांगून आरंभ करण्यांत काय अर्थ? नीति शिक्षणास अमुक व एक ठरीव वेळ आहे असें नाहीं. नेमलेल्या एक किंवा अर्ध्या तासांत नीति व बाकीचा सर्व वेळ अनीति कां शिकवायाची? नीति सांगून येत नसते. नीतीच्या गोष्टी मुलांस आपोआप जशा समजतील तशा सांगून समजणार नाहींत. शिकवितांना मुळा पासून शेवट पर्यंत सर्व विषयांत नीतीचेंच आचरण पाहिजे. जेथें जेथें नीतीचा बोध येईल तेथें तेथें तो मुलांच्या मनात बिंबवून दिला पाहिजे. कोणी ठरीव वेळीं ठरीव रीतीप्रमाणें नीति शिकूं लागेल व मी नीती शिक्षण देतों असें लोकांस बोलून दाखवील तर लोक त्याची टर उडवितील.

शिक्षकानें शिकवितांना व कोणत्याही प्रकारचें वर्तन ठेवितांना ही गोष्ट ध्यानांत ठेविली पाहिजे कीं मुलांच्या बुद्धि मोठ्या तीक्ष्ण असतात बारीक सारीक गोष्टीही त्यांच्या ध्यानांत रहातात. त्यांचे डोळे नेहमीं मास्तर काय करितात यांकडे असतात. या करितां मास्तरांनी आपलें वर्तन हीं शुद्धच ठेविलें पाहिजे. मास्तरांच्या हातून अनीतीचीं वर्तनें [illegible]ून नंतर दु[illegible] से होसाव. आपल्या सुधा[illegible] करणें आहे प्रथम आपल्या देहावरच प्रकाश पाडिला पाहिजे.

मी वर सांगितलेंच आहे कीं लहान मुलांचे डोळे मोठे तीक्ष्ण असतात. आपल्या बारीक सारीक गोष्टीकडेही त्यांची नजर असते व अगदीं क्षुल्लक गोष्ट ही त्यांच्या दृष्टीस पडली तरी ती ते ध्यानांत ठेवितात. करितां आपले दोष, मग ते कितीही क्षुल्लक असोत, ते कबूल करून काढून टाकिले पाहिजेत.

सत्य हें सर्व नीतीचें मूलतत्व आहे. त्याला अनुसरून नेहमीं चालले पाहिजे. इतकेंच नाहींतर सत्य शोधून काढण्यासही नेहमीं खटपट केली पाहिजे. कित्येक शिक्षकांच्या अंगीं याकरितां जी उत्सुकता पाहिजे तेवढी नसते ह्मणजे ते या संबंधानें जी खटपट करावी [illegible] [illegible]त नाहींत. उदाहरणार्थ एखादा मुलगा गैरहजर असून नंतर शाळेंत आला ह्मणजे त्यानें आपले गैरहजरी बद्दल कांहीं कारण सांगितलें तरी तें खरें कीं खोटें हें पहाण्याची तसदी कित्येक शिक्षक घेत नाहींत. मी आजारी होतो किंवा असेंच कांहीं कारण सांगितलें ह्मणजे शिक्षक स्वस्थ बसतो. जास्ती उठाठेव करीत नाहीं. परंतु या पासून फार वाईट परिणाम होतो. इतर मुलांस त्यांच्या मुलाच्या गैरहजरीचें वास्तविक कारण माहीत असते व त्याचें खोटें कारण सांगितलें असतांही शिक्षक स्वस्थ बसला तेव्हां मास्तरांस खोटें खपतें अशी त्यांची खात्री होऊन त्यांच्यही मनाची प्रवृत्ति खोटें बोलण्याकडे होऊन त्यांसही तशीच संवय लागते.

आतां हें सत्य शोधन करावयाचें त्याला फारशी खटपट करावी लागते असें नाहीं शिक्षकानें मनावर घेतलें असतां थोड्यांत होणार आहे. हें अनेक प्रकारानें कादितां येतें. मला त्या पैकीं एक प्रकार सुचला आहे तो मी सांगतों.

मुलांचे आईबाप व मास्तर यांचा सध्यां जो संबंध व जें दळणवळण आहे त्या पेक्षां जास्त ठेवावें यावरून प्रत्येक मास्तरानें दररोज सर्वांच्या घरींच गेलें पाहिजे असें नाहीं बाजारांत रस्त्यांत किंवा सहज कोठें गांठ पडेल तेथें त्यांना भेटून तेथें त्याचे कांहीं आज तुमचा अमुक अमुक

grand [illegible] as a [illegible] such others as they could be wished or made. These classes have nothing common with them, except perhaps their young age, which is neither work, while in character and bearing, they stand so distant as to answer nicely the contrariety of interrelation. There is the young gentleman of good education and morals, and there is the young gentleman of the insolent and fast going race; there is the young generation with diplomas and medals from colleges and wise Universities, and there is the young generation with only impudence to surpass its ignorance; there is the "young India" of books and work, and there is the young India of the bottle and dice; and were a distinction so wide always maintained, neither would the one class be unmeritedly censured nor the other unnecessarily praised.

The first class certainly presents a bright picture for India, for if he has any fault, it is perhaps in his acquiring too great a preference of Western taste and feelings. It is well that it is so; and Young India would ere long have occupied his proper position under a more liberal and enlightened Government. At present however, while he acquires all the essentials of action, his ambition is cribbed and confined with in a narrow sphere after an anomalous fashion. For what is all education but the means of preparing for a sphere of action; and where is the sphere of action for Young India? Government patronage is so exclusive and mean, that he is debarred from rising by any high attainments or distinguished merit beyond a certain rank in the public service and that rank below what even overiest dunce of a civil or uncovenanted servant may in the commencement of his career generally attain. Government may admit frankly enough the learning, efficiency and even good faith of young India, but they would not raise him to the rank of exercising this learning efficiency and good faith.

As for mercantile communities both native and European— com- consistency. One of the [illegible] of the troubles of 1857, in [illegible] idence before the Parliament stated, "I found it to be a general rule, that where you had an official well educated at our English colleges, and conversant with our English tongue there you had a friend upon whom reliance could be placed." And yet there is a line of complete demarcation established in all British india, as dangerous and demeaning as that in France before the Revolution. We have here in one sense the defective position of only two classes, without the intermediate one to serve as a connecting link between them; it is the recurrence of the old order of patricians and ple bians of the Roman world—English so journers and even Eurasian members playing the first, and the entire mass of the indian people the unfortunate other. It was this distinction which proved too dangerous to the Romans to be tolerated longer than barely two hundred years; and precipited the Revolution when France resolv[illegible] upon its revival. Though Al[illegible] his shrewd perception, [illegible]ize it, it has not the [illegible]at the great feature [illegible]volution was simp- [illegible]rebellion against class legislation.

It is however not to be denied that he half perceived it, when, in the enumeration, in all their enormity, of a host of oppressions sufficient to have driven even wise men mad, as the proximate causes that precipitated the Revolution, he felt it to be a grievous wrong:—On the one side were 150,000 privileged individuals, on the other the whole body of the French people. All situations of importance in the Church the army, the court, the bench, or diplomacy were exclusively enjoyed by the former of these classes" Who will deny that this is literally the case in india, where the natives are shut out from avenues of preferment open only to the few English adventurers? A system of such transcendent egotism, [illegible] system which in a population of two hundred and fifty millions, reserve all the loaves and fishes of the

to do full justice to such a stupendous task in addition to their existing duties which are too laborious and engrossing, as every one knows. And the result was that the reports came in punctually enough to be sure, and some of them were of respectable dimensions too; but as to their quality or to the care that had been apparently bestowed on them, perhaps the less said the better. But while the official wiseacres, our redtape heroes, performed their portion of the work in a necessarily haphazard method and in hot haste the public were kept altogether in the dark on the subject. No one was invited to tender any evidence. No opinion was invited from any of the representative Associations. In fact the whole enquiry was a make believe one,—a sham and a delusion.

The result of the enquiry has been embodied in a Resolution, issued in the Department of Revenue and Agriculture and has been published in a recent issue of the *India Gazette*. The conclusions arrived at by the Government are vague to sublimity, and are characterised by endless qualifications which are truly Gladstonian in their ingenuity. The Government of India is of opinion that "over the *greater* part of India, the condition of the *lower* class of the agricultural population is not one which need cause any *great* anxiety *at present*." Could anything be more charmingly vague than this?

It is however admited by Government that there is evidence to show that in "all parts" of India there is a "numerous population which live from hand to month." But in the majority of cases, the Government see no "sufficient cause" for direct interference. In Behar however the prospect is very bad indeed. There we are told fully forty per cent of a population of a million and a half is in a state of "agricultural degradation," and the "chief remedy" suggested by the Government of Bengal is "emigration." We observe that considerable stress has been laid by the Government on the panacea of emigration to Burma. But we have grave doubts as to whether the half-starved ryot would consent to seek fresh fields and pastures new in a newly-acquired territory, scarcely yet reduced to order and amid a hostile population. The Government of India is apparently of opinion that a practical scheme of emigration to Burma is likely to be successful, if it is given a fair trial. It is very sanguine on this point. We are told in the Resolution that the large tract

८८ आणे.

४ धुपणी (प्रदर) वर अ-
मोलिक औषध.

सर्व प्रकारच्या नव्या व जुन्या धुपण्या ह्यानें हटकून जलद बन्द्या [illegible]त. भूक फार लागते. रक्तवृद्धि होऊन शक्ति येते. किंमत १ रुपया.

५ धुपणीवर पिचकारीचें औषध.
वरील औषधाबरोबर हें वापरल्यानें रोगी रोगमुक्त झाला नाहीं हें क्वचितच. किंमत ८८ आणे.

६ सर्व प्रकारच्या जखमांवर
मलम.

चट्टा, खांडी, सर्व नव्या व जुन्या जखमा वाय इ० भाठविणारे मलम कायते हेच. किं० ८ आणे.

७ खोकल्यावर अचूक औषध.
यानें कफ सुटा पडतो, पडसे, दमा जावी, क्षयाचा, ढग्या, घशांत गुदगुली

बहिऱ्यांस.
बहिरेपणा आणि २३ वर्षांचा कर्णनाद यांस गुण आणणारे सोपें औषध.
जे. एच्. निकलसन, ५ वो ओल्ड कोर्ट हौस स्ट्रीट कलकत्ता, यांस पोस्टेज पत्र पाठविलें असतां औषधाबद्दलची माहिती फुकट पाठविली जाईल.

DON'T LOOK AT THIS!
RARE OPPORTUNITY!!
PROFITABLE LAGAL
INVESTMENT!!!
RS. 35000
TO BE GIVEN AWAY!!!
For particulars— apply, for prospectus (to be apply gratis) to
MESSRS. J. BHARTIA & BROTHERS.
General Merchants and Commission Agents.
FALKLAND ROAD,
BYCULLA POST,
BOMBAY.

"TO THE DEAF."
A person cured of Deafness and Noises in the Head of 23 years, standing by a Simple Remedy, will send a description of it free to any Person who applies to J. H. Nicholson, 5 Old Court House Street, Calcutta.

[illegible] -आमच्या वरील औषधां शिवाय सव [illegible] तरचीं दुसरीं इंग्रजी औषधें जसें, पेनीकलर, क्लोरोडाईन, पेपरमिंट, काडलिव्हर आईल, वान्पाचीं तेलें, मलमें, साबू, पॉव्डर्स, टिंकचर्स, सलाईन्स, इनोज फुरुट साल्ट, वैद्यांस दवाखान्या करितां लागणारीं औषधें व शस्त्रें, वगैरे, व तरुण व वृद्ध ह्यांस लागणारे उत्तम गारेचे चष्मे, मुबईंत आल्या शिवाय, लागणाऱ्या योग्य नंबरांचे पाठविण्यांत येतील त्याच प्रमाणें औषधांचीं व इतर पुस्तकें ही पाठविण्यांत येतील.

पैसे आल्यास किंवा व्हाल्यूपेएबल पार्सलनें औषधें व इतर सामान पाटवूं. नाटपेड पत्रें पाठवूं नयेत. पत्रव्यवहार खालील पत्यावर करावा.

पत्ता. के. बी. रेळे कंपनी,
जुबिली मेडिकल हॉल
कावसजी-पटेल ट्यांकरोड मुंबई

हीं औषधें सर्व इंग्रजी औषध विकणारांकडे व मालकाकडे मिळतील.

चटकचांदणी.

ह्या पुस्तकांत खरोखर [illegible] केरी व साहसी स्त्रियांच्या मनोरं[illegible] ह्या १० गोष्टी आहेत याची [illegible] ण, ट० ख० अर्धा [illegible] धी आणा द्यावे [illegible] पुस्तकें मुंबईंत इंदुप्रकाश [illegible] खालीं सही करणाराकडे [illegible]

विनायक भाई खत्री.
ठि०:—सोनार आळींत इंदुप्रकाश छापखान्या समोर घर नंबर ३० मुंबई

फुकट!!!

"आर्य" नांवाचें (त्रुत)त्रैमासिक पुस्तक येत्या जानेवारी सन (१८८९) पासून 'आर्यहितचिंतक मंडळी' कडून निघणार आहे यांस पांचशें प्रतीपर्यंत वर्गणीदार होतील त्यांस हें फुकट मिळेल. पुढें होणारास वर्षाची वर्गणी टपालसह ८ आणे पडेल फुकट मिळेल त्यांस व या मंडळीच्या सभासदांस ट पाल २ आणे पडेल.

पत्ता—मुंबई; नवा नागपाडा, नं. ११० "औषधालय"

आर्यहितचिंतक मंडळीचे
चिटणीस.

ज्या सावकारास प्रदर्शन भरावयाचें अ-

[illegible] असे कांहीं अल्प स्वल्प चमत्कार करून दाखविले. त्याचे बहुत प्रकार असोन ते असंभव्य वाटण्यास योग्य असें होत. श्रीज्ञानेश्वरांनीं यःकश्चित निर्जीव पदार्थांस चैतन्याची प्रेरणा करून भिंत चालवून दाखविली व मशिदी कडून न्याय मिळविला आणि रेडा जो केवळ अज्ञानी पशु त्याचे मुखानें वेद बोलविले. श्री एकनाथांनीं स्वर्गाहून पितरांस आणून त्यांजकडून भोजन करविलें. व पाषाण पशु प्रतिमेचे मुखानें कडबा खावविला; आणि तुकारामबुवांनीं एक प्रसंगीं हरी कीर्तनांत विघ्न न यावें ह्मणून श्रीशिवाजी महाराज ह्याजवर आलेलें मोगलाचें धरणें मायावी शिवाजी निर्माण करून तें टाळलें. इत्यादि अनेक कृत्यें करून दाखविलीं आहेत इतकेंच नव्हे ह्या शिवाय त्यांनीं अनेक उपदेशपरग्रंथाचीं भांडारें साठवून ठेविलीं आहेत. ज्यामध्यें ईश्वर प्राप्तीविषयीं नाना साधनें, ध्यान, धारणा योग आणि सिद्धी कशा साधल्या जातात, इत्यादि अनेक अलंकार आहेत. आणि ते भाव आणि भक्ती ह्या दंपत्याचे साह्यानें तें सांप्रत अनेक प्राण्याकडून लेववीत आहेत. त्यांची थोरवी काय वर्णन करावी. ह्या करितां खरोखर हेच मानव देहधारी होत व त्यानीं मानवदेहाचें कर्तव्य अर्थात केलें असें ह्मटलें पाहिजे.

ह्या प्रमाणें अनेक मानवांनीं अनंत प्रकारांनीं आपलीं आपलीं कर्तव्यकर्में जगांत येऊन बजावल्याचीं उदाहरणें पाहूं जातां ज्याचा अंतपार लागत नाहीं असा हा महासागर आहे असें ह्मटलें पाहिजे. व ह्या सागरांतून सर्वथैव पार होणें प्रत्येक मानवास सुसाध्य आहे असें नाहीं. तथापि आकाशांत स्वशक्तीनुरूप ज्या प्रमाणें पक्षी संचार करितात, अथवा ओनामा आरंभ करणारीं मुलें विद्यागरी उल्लंघण्यास शक्तिनुरूप झटतात त्याप्रमाणें प्रत्येक व्यक्तिमात्रानें बुद्धीनुसारें कोणत्या तरी प्रकारचे कर्तव्यतेचा बोजा आपले शिरावर आहे असें पक्कें समजून तो करवेल तितका हलका करण्याविषयीं ह्मटलें पाहिजे. आणि ह्याविषयीं मार्ग ह्मटला ह्मणजे विद्येचें साह्यानें ज्ञानप्राप्ती करून घेऊन ज्या ज्या विषयीं आपणांस उत्कंठा असेल त्या त्या विषयांवर जे जे पृथक पृथक ग्रंथ पंडितांनीं करून ठेविले आहेत त्यांतील अवलोकन विचार द्वाराकरून ह्या गोष्टी आचरणांत येण्याविषयीं जीं जीं दुर्बोध ठिकाणें असतील

[illegible]ळा आहे. प्रस्तुत तयार [illegible] कामाव [illegible] पत्रक पसंत आहे आणि त्यांत नीतिशिक्षणा बद्दल हल्लीं चालूं असलेली खटपट बस नाहीं असें समजून आपण त्या बाबतींत विशेष विचार करणार आहां हें पाहून फार संतोष वाटत आहे. सांप्रत चालूं असलेल्या वाचनाचे क्रमिक पुस्तकांतून एखादा धडा वेऊन तो शिकवितांना मुलांस नीतिशिक्षण कसें देतां येतें हें काम कोणी तरी शिक्षक करून दाखवितील असें मी इच्छितों, आणि या साठीं आपण तासभर वेळ देण्याची सवड कराल अशी मी आशा करितों."

या नंतर साहेब बहादूर यांनीं गेल्या वर्षाचा समाजाचे कामाचा रिपोर्ट वाचला जाई पर्यंत बसण्याची विनंती मान्य केल्या वरून रा. जनार्दन नारायण नातू, सेक्रेटरी यांनीं सन १८८८ सालच्या रिपोर्ट वांचिला मग साहेब बहादूर यानीं समाजाचा निरोप घेतला.

२ सेक्रेटरी यांनीं वाचलेला रिपोर्ट मंजूर झाला व त्या नंतर प्रांतांतील शाळांतून आलेल्या चवथ्या व सहाव्या इयत्तांतील विद्यार्थ्यांच्या पुस्त्यांतून उत्तम पुस्त्यांची निवड करण्या करितां रा. भास्कर लक्ष्मण अभ्यंकर, गोविंद नारायण चिकटे व सिताराम वामन नागाइतकर या तिघांची सब कमिटी नेमिली.

३ इन्स्पेक्टिंग अधिकाऱ्यांचे मंडळांत विचार होण्या साठीं पाठविण्या जोग्या सूचनांचा विचार होऊन त्यांतून खालीं सूचना पाठविण्याचें सर्वानुमतें ठरलें:—

(सूचना दुसरीकडेस दिल्या आहेत)

(दुपारीं २ पासून ५ पर्यंत)

१ रा. रा. वामन गंगाधर, हे० मा० पंचगव्हाण कसबा यानीं चवथ्या इयत्तेंतील विद्यार्थ्यांस त्रैराशिक, व रा. रा. भिकाजी लक्ष्मण, हे० मा० मराठी शाळा नेर परसोपंत यांनीं त्याच इयत्तेंतील विद्यार्थ्यांस वाचन हा विषय, आणि सूर्यभान दानजी हे. मा. शा केळीवेळी यांनीं त्याच इयत्तेंतील विद्यार्थ्यांस जमाखर्च हा विषय शिकवून दाखविला.

२ रा. रा. हरी रामचंद्र रोहणखेडकर फ. अ. मा. अकोला हायस्कूल यांनीं "वनस्पति शास्त्र" या विषयावर व्याख्यान दिलें.

मंगळवार, ता० २, माहे नोवेंबर
सन १८८८ इ०
(सकाळीं ११–१ पर्यंत)

सब कमिटीनें पसंत केलेल्या पुस्त्या ज्या

वाढविण्या करितां [illegible] यांचा विचार होतांना पुष्कळ [illegible] चना झाल्या. सरकारांतून किंवा समाजाकडून सादील खर्चा करितां निदान एक रुपया मिळत गेल्यास आम्ही रात्रीचे वर्ग सुरू करण्याची खटपट करूं असें जमलेल्या शिक्षकांपैकी कित्येकांनीं कबूल केलें व त्या संबधानें कांहीं सूचना ही झा[illegible]

([illegible]पारी १–५)

१ रा. रा. विनायक रामचंद्र दामले अ. मा. इं. म. शाळा दर्यापूर यांनीं यांचवे इयत्तेंतील मुलांस मराठी कविता शिकवून दाखविली.

२ रा. रा. नारायण काशिनाथ दाते अ. मा, उमरावती हायस्कुल यांनीं "वेद व त्याकाळचीं हिंदुस्थानची स्थिती" याविषयावर लिहून आणिलेला निबंध वाचला.

३ मि. अबासखां अ. मा. ट्रेनिंग कालेज अकोला यांनीं शिक्षकाची वागणूक याविषयावर उर्दुत व्याख्यान दिलें.

दिवस ३ रा
बुधवार तारीख २१ नोवेंबर १८८८
(सकाळीं १०——१)

१ रात्रीच्या वर्गा संबंधानें मे. अध्यक्ष साहेब यांनीं असें कळविलें कीं या वर्गांतील विद्यार्थ्यांस गावठी शाळां करितां केलेल्या इयत्ता शिकविण्याची परवानगी आहे व अशा रीतीनें जे शिक्षक शिकवितात त्यांस सरकारांतून ग्रँट इन एड मिळण्याची तजवीज होते. यावरून मदल्या दिवशीं या संबंधानें ज्या कित्येक सूचना झाल्या होत्या त्यांची गरज नसल्या मुळें परत घेतल्या गेल्या.

शिवाय या संबंधानें रा. रा. हरिभाऊ शेवडे यांनीं अशी सुचना केली कीं शिक्षक वर्गानीं आपापल्या गांवांतील मजुर वगैरे लोकांस एकत्र जमवून उपदेश रुपानें किंवा अशाच दुसऱ्या कांहीं रीतीनें लेखन वाचन ही कला शिकण्याची त्यांस इच्छा उत्पन्न होईल अशा रीतीनें त्यांचीं मनें वाळविण्याचा प्रयत्न करावा. ही सूचना समाजास पसंत पडली.

२ सन १८८९ साला करितां समाजाच्या जमा-खर्चाचें अंदाज पत्रक पास झालें तें येणे प्रमाणें:—

जमा——	खर्च——
२९३–५–९	३६
मागील सालची	पसंत केलेल्या वि-
हक	द्यार्थ्यांस मोठी अ

नाथ बाळकृष्ण तळवळकर हे. मा. हायस्कूल उमरावती यांचीच नेमणूक कायम झाली.

(दुपारी २-५)

१ रा. रा. दामोदर कृष्ण टिळक हे. मा. ऑ. म. शाळा मुर्तीझापूर यांनीं चवथ्या इयत्तेंतील मुलांस रामदासी मनाच्या श्लोकांवरून नीती शिकवून दाखविली.

रा. रा. बाळकृष्ण गोविंद सुळे फ. अ. मास्तर ऑ. व्ह. स्कूल जळगांव यांनीं "थोरपुरुषांचीं चरित्रें" या विषयावर व्याख्यान दिलें. व रा. रा. गोविंद भास्कर ओक हे. मा. म. शाळा पुसद यांना "वनस्पति शास्त्र" या विषयावर निबंध वाचिला.

३ त्यानंतर सध्यां शाळांत नीतिशिक्षण जें चालत आहे त्यापेक्षां अधिक चालविण्या करितां काय काय उपाय योजावेत याबद्दल बराच वादविवाद झाला त्यांत रा. रा. भाऊ साहेब शेवडे, अण्णासाहेब महाजनी यांचीं उत्तम भाषणें झालीं. या वादविवादांत शेवटीं सिद्धांत निघाला कीं नीती शिक्षणाला सध्यांपेक्षां अधिक साधनांची जरूरी नाहीं. क्रमिक पुस्तकांत नीतिपर गोष्टीनें भरलेले अनेक धडे आहेत हेच धडे शिक्षकांनें मुलांस चांगल्या रीतीनें शिकवावे व नेहमीं नीतीचीं तत्वें मुलांच्या मनांत ठसून जातील अशाविषयीं तत्पर राहून शिक्षकानें आपलें वर्तन ठेवावें. या परते दुसरें कांहीं नको.

दिवस ४ था
गुरुवार तारीख २२ नोवेंबर १८८८
(सकाळीं ७—९॥)

१ स्त्री शिक्षणा विषयीं विचार झाला. रा. रा. परांजपे हे. मा. चिखली यांनीं प्रथम अशी सूचना केली कीं हल्लीं मुलांच्या शाळेंत कित्येक ठिकाणीं मुली शिकत असतात त्यांची परीक्षा घेतांना मुलांच्या इयत्ते प्रमाणें न घेतां मुलींच्या इयत्ते प्रमाणें घेत जावी ह्मणजे स्वतंत्र मुलींच्या शाळा नसतां ही स्त्री शिक्षणास उत्तेजन येईल. यावर मे. प्रेसिडेंट साहेब यांनीं या विषया संबधानें इन्स्पेक्टर मंडळींत या गोष्टीचा विचार होत आहे व तो बहुत करून या सूचनेस अनुकूल होईल असें कळविलें. त्यावर दुसऱ्या एका शिक्षकानें अशी सूचना केली की [illegible] प्रमाणें मुलींच्या वर्गांत ही कांहीं पग[illegible] द्यार्थिनी ठेवाव्या. मि. हरीभाऊ शे[illegible] स्त्रीशिक्षणा संबंधाचें सरस [illegible] याविषयाची योग्यता चांगल्या[illegible] सांगितली. व शेवटीं त्यांनी [illegible]